

Vetenskapsrådet

Delrapport från SKOLFORSK-projektet

UTBILDNINGSVETENSKAPLIG FORSKNING I UTBILDNINGSPOLITIKEN

– en analys av olika modeller för mediering

UTBILDNINGSVETENSKAPLIG FORSKNING I UTBILDNINGSPOLITIKEN – EN ANALYS AV OLIKA MODELLER FÖR MEDIERING

VETENSKAPSRÅDET

Box 1035

SE-101 38 Stockholm, SWEDEN

© Swedish Research Council

ISBN 978-91-7307-280-9

Vetenskapsrådet genomförde under 2014 ett projekt, SKOLFORSK, för att kartlägga befintlig utbildningsvetenskaplig forskning. Arbetet skedde på uppdrag av regeringen för att resultera i kartläggningar av svenska och internationella forskningsresultat med relevans för skolväsendet. Syftet var att skapa en plattform av kunskapsunderlag till det nybildade Skolforskningsinstitutet. Slutsatserna i denna delrapport är författarnas egna. Vetenskapsrådets sammanfattande rapport, *Forskning och skola i samverkan*, med en beskrivning av projektet och med de frågeställningar, resultat och rekommendationer som redovisats inom delprojekten kan liksom de övriga delrapporterna laddas ner från Vetenskapsrådets webbplats.

UTBILDNINGSVETENSKAPLIG FORSKNING I UTBILDNINGSPOLITIKEN

Daniel Sundberg och Jan Håkansson

INNEHÅLL

FÖRORD	4
SAMMANFATTNING	5
FÖRFATTARPRESANTATION	6
DET FÖRÄNDRADE SAMSPELET MELLAN FORSKNING OCH POLITIK.....	7
Inledning och syfte.....	7
Utbildningsforskningen och utbildningspolitiken – en relation under omprövning	7
Studiens syfte och frågeställningar	8
Rapportens disposition och innehåll	8
Bakgrund	9
Intermediärernas ökade betydelse	9
Forsknings- och litteraturgenomgång om intermediering inom utbildningsområdet	11
Hur används forskningsbaserad kunskap?	11
Instrumentell och konceptuell användning	12
Vilka faktorer påverkar forskningsmediering och användning av forskning i policyarbete?	13
Några slutsatser från forsknings- och litteraturgenomgången om intermediering	14
Teoretiskt ramverk och centrala begrepp.....	14
Centrala begrepp.....	15
METOD OCH GENOMFÖRANDE	18
Metod.....	18
Genomförande.....	18
RESULTAT	20
Olika modeller för mediering av utbildningsvetenskaplig forskning	20
Rationella och linjära spridningsmodeller.....	20
Mäklande modeller	21
Mäklande med inslag av interaktiv kunskapsproduktion	22
Interaktiva modeller	22
Den nationella bilden av det framväxande intermedierings-landskapet	24
Forskningsråden.....	24
Myndigheter inom utbildningssektorn.....	24
Regionala utvecklingscentra	25
Nationella resurscentra	25
Intressenter	25
Företag	25
Fristående institut	25
Några slutsatser omkring det svenska intermedieringslandskapet.....	26
DISKUSSION.....	27
Förutsättningar för forskningsmediering.....	27
Identifierade problem i samspelet mellan forskning och policy	28
Medieringsaktiviteter för intermediära organisationer	28
Varför studien är viktig inför inrättandet av ett skolforskningsinstitut	30

Avslutande noteringar om rapportens syfte och genomförande	31
Rekommendationer	32
REFERENSLISTA	34
BILAGA INBJUDAN TILL RUNDABORDSSAMTAL	38

FÖRORD

Regeringen gav 2013-11-21 (U2013/6845/S) Vetenskapsrådet i uppdrag att svara för genomförandet av validerade kartläggningar av svenska och internationella forskningsresultat med relevans för skolväsendet. Kartläggningarna skulle utgå ifrån frågeställningar som är relevanta för, och framtagna i samråd med, verksamma i skolan och förskolan. Syftet med kartläggningarna var att utgöra underlag för systematiska sammanställningar av forskningsresultat med relevans för verksamhet inom skola och förskola som Skolforskningsinstitutet skulle få i uppdrag att genomföra. Uppdraget formulerades efter att huvudsekreteraren för Utbildningsvetenskapliga kommittén (UVK) vid Vetenskapsrådet utformat ett förslag till ett antal projekt som under ett år skulle arbeta fram ett underlag till Skolforskningsinstitutet.

Uppdraget från regeringen, med arbetsnamnet SKOLFORSK, har trots den korta tid som stått till buds, resulterat i sexton delprojekt där ett 40-tal forskare från femton olika universitet i Sverige, Norge och USA har medverkat. En välmeriterad forskare med expertkunskaper inom respektive område har varit ansvarig ledare för de olika projekten. Delprojekten, som alla har genomförts under 2014, varierar i tidsomfång - från fyra till elva månader. De kortare studierna syftar till att underlätta den nya myndighetens initiala arbete avseende processer och modeller för kunskapsbildning, och till att skapa gynnsamma förutsättningar för användning av forskningsbaserad kunskap i skolan. De längre projekten är exempel på olika typer av systematiska sammanställningar av forskningsresultat. De visar på olika modeller och metoder för hur forskning avseende lärande i skolan kan systematiseras och synliggöras.

Huvudsekreteraren för UVK, professor Eva Björck samt projektledaren, fil.dr. Cristina Robertson har varit ansvariga för projektet. SKOLFORSK har haft en referensgrupp med olika aktörer som arbetar med att befärma praktisk forskning och spridning av forskning. Projektet har haft nära kontakt med den grupp som planerat Skolforskningsinstitutet.

Ett varmt tack riktas till alla forskare som med kort varsel gjort det möjligt att genomföra detta projekt. Ni har berikat skolväsendet och Skolforskningsinstitutet med en gedigen bas att utgå ifrån i fortsatt arbete med skolans vetenskapliga förankring och uppbyggnad av den praktiska skolforskningen i Sverige till gagn för förskolor, skolor och lärarutbildning.

Skolforskningsinstitutet önskas framgång och lycka med sitt fortsatta arbete!

Petter Aasen, ordförande, Utbildningsvetenskapliga kommittén

Eva Björck, huvudsekreterare för utbildningsvetenskap, Vetenskapsrådet

---

SAMMANFATTNING

I denna rapport analyseras det förändrade samspelet mellan utbildningsforskningen och utbildningspolitiken. Genom att särskilt fokusera de s.k. intermediära organisationernas ökade betydelse för att sprida, kommunicera och understödja policyrelevant kunskap för beslutsfattande adresseras frågor om forskning och evidens i utvecklingen och reformeringen av utbildning och skola. Rapporten bidrar med genomgång av forskningen kring forskningsmediering, de centrala begreppen och distinktionerna. I en internationell och nationell litteraturgenomgång identifieras tre ramverk/modeller för forskningsbaserad policy/praktik. Samtliga exemplifieras med intermediärer som verkar internationellt och i Norden inom utbildningsområdet genom sin produktion av kunskaps- och forskningsöversikter riktade till beslutsfattare. I resultatdelen ges också en bild av det framväxande svenska intermedieringslandskapet. I det avslutande kapitlet sammanfattas de viktigaste slutsatserna kring resultaten för Skolforskningsinstitutets vidkommande.

FÖRFATTARPRESENTATION

Docent Daniel Sundberg är forskare och lärare vid Linnéuniversitet. Hans forskningsområden är skolreformer och styrning av utbildning relaterat till skolans inre arbete.

FD Jan Håkansson är lektor vid Linnéuniversitetet och arbetar med frågor kring skolans ledning och styrning, kvalitetsarbete i policy och praktik.

DET FÖRÄNDRADE SAMSPELET MELLAN FORSKNING OCH POLITIK

Inledning och syfte

Utbildningsforskningen och utbildningspolitiken – en relation under omprövning

I ett alltmer intensifierat informations- och kunskapssamhälle förändras samspelet mellan forskning och utbildningspolitik. Det finns idag ett ökat tryck på att forskningen ska leda till mer underbyggda policyer mer kvalificerat beslutsfattande som i förlängningen kan bidra till att utveckla utbildning och skola. Samtidigt som kraven på mer välgrundade policyer blir mer påtagliga genomgår styrningslandskapet långtgående förändringar. Det är alltfler policyaktörer involverade i de olika styrkedjorna, vilka också bildar ett alltmer komplext nät av beslutskedjor där olika kunskapsunderlag ingår. Explosionen av tillgänglig information, kunskap och data om utbildningssystemet, inte minst genom informations- och kommunikationsteknologin, gör att styrningsfrågorna blir synnerligen aktuella. Allt större uppmärksamhet riktas mot hur samspelet mellan forskning och policyverksamhet ser ut och skulle kunna utvecklas givet omvärldsförändringarna.

Många länder söker sig i riktning mot ett mer forsknings- och kunskapsinformerat utbildningssystem. I framför allt de anglosaxiska länderna England, Australien och USA har frågor om vetenskaplig evidens och reformpolicy hamnat högt på agendan under det senaste decenniet. Det finns dock tydliga tecken på att allt fler länder gör satsningar på att förstärka länkarna mellan forskare och politiker. Inte minst kan Lissabonfördraget år 2000 nämnas som initiator där kunskap utpekades som nyckeln till framtida tillväxt, arbete och social sammanhållning i Europa. OECD och CERI (Centre for Educational Research and Innovation, OECD) har producerat ett flertal rapporter för att dra upp riktlinjer för att genom forskningen förbättra policyarbete och reformgenomförande (Centre for Educational Research and Innovation 2000; 2003; 2007). Europa kommissionen och dess Directorate-General for Education and Culture (Programmet för livslångt lärande) har drivit frågorna och startat projekt i syftet att kartlägga och undersöka hur evidensinformerad policy kan utvecklas.

Frågan om den utbildningsvetenskapliga forskningens betydelse för evidensinformerad policyverksamhet är alltså en synnerligen aktuell fråga i många länder. Oavsett intagna ståndpunkter i frågan torde alla vara överens om att frågan är värd att ställas och diskuteras givet de genomgripande omvandlingar som pågår inom utbildningsväsendet. Även om inte alla skulle skriva under på att en ökad användning av utbildningsvetenskaplig forskning i policyverksamhet är nödvändig eller önskvärd finns det skäl att undersöka hur det faktiska samspelet ser ut och vilka premisser som det bygger på. Ett centralt argument som kritiker för fram rör den s.k. evidensvågans outtalade premisser och tankefigurer. Det finns, menar de, en bakomliggande teknokratisk, linjär förståelse av policyprocesser som inte väger in de politiska realiteterna utan utgår från en förenklad kokbokansats såväl i förhållande till forskningen som till policyverksamheten. Därtill bidrar den också, enligt kritikerna till att nedvärdera de professionellas självständighet, omdöme och expertis (Hammersley, 2007).

En avgörande fråga rör vad som ska räknas som evidens. Från vissa kritikers håll menar man att evidensinformerad policy (EIP) bygger på positivistiska antaganden om objektivitet, värdefria kunskaper, fakta och kausala lagar (Biesta 2010, Hammersley 2007). Vissa menar att det rör sig om en ökad teknokrati med "scientism" och "governing by numbers" i styrningen av utbildning (Grek 2008). Andra har pekat på att talet om evidens används symboliskt och ad-hoc för att legitimera en viss politik, snarare än att evidens används för att begreppsliggöra och förklara ett policyproblem (Weiss 1977, Tripney & Gough 2014).

Förespråkare hävdar å andra sidan att det går att fatta mer underbyggda och försvarbara politiska beslut genom att grunda dem i en samvetsgrann, explicit och förnuftig användning av vetenskaplig evidens. På så sätt kan traditioner, vanor, ideologi och personliga åsikter få mindre roll som bas för policybeslut. Om beslutsfattare får bättre tillgång till forskning så kan de också fatta mer välgrundade beslut om riktning, anpassning,

fortsättning, ändring eller annullering av olika politiska processer och beslut. Oavsett vilken ståndpunkt som olika företrädare tar i frågan om evidens i utbildningspolitiskt beslutsfattande så föranleder diskussionen att relationer mellan utbildningsforskningen och utbildningspolitiken synas och att olika alternativ för samspelet inventeras och diskuteras. Den samtida forskningen om det förändrade samspelet betonar att det i dagens utbildningslandskap handlar om multidimensionella och komplexa infrastrukturer av relationer, organisatoriska ramar och politiska kontexter och att enkla ställningstaganden för eller emot evidens blir missvisande (Finnigan & Daly 2014).

Inom det svenska utbildningsväsendet diskuteras frågan om forskningsbaserad på flera arenor. Skolverket (2011) har mot bakgrund av mycket frågor och synpunkter arbetat fram en särskild promemoria i evidensfrågan för att klargöra sin position. Skollagens ökade betoning på skolans vetenskapliga grund (1 kap 5 §) och ökade professionaliseringssträvanden genom forskningsangöring utgör pådrivande faktorer. Samtidigt är det rimligt att säga att frågorna om evidens och forskningsbaserad fortfarande är i sin linda inom den svenska utbildningssektorn (Bohlin 2010). De är dessutom mycket mångfasetterade och mångbottnade. Föreliggande rapport och analys avser endast ge ett mindre underlag och bidrag till det fortsatta arbetet med att undersöka samspelet mellan forskning och policyverksamhet inom det svenska utbildningssystemet. Det är viktigt här att poängtera att rapporten fokuserar förhållanden mellan forskning och policyverksamhet och endast indirekt berör skol- och undervisningspraktiker. Med policyverksamhet här avses lagar, regleringar och understödjande procedurer för att styra utbildningspraktiker. Självklart kan forskning påverka pedagogiskt yrkesverksammas handlingar och ageranden direkt, men det ligger utanför sökarmålet i föreliggande rapport. I de fall praktikens olika frågeställningar och förhållanden berörs är det som medierande faktorer för att förklara möjligheterna, begränsningarna och utmaningarna i att utveckla utbildningskvaliteter med hjälp av utbildningsvetenskaplig forskning.

I föreliggande rapport identifieras och behandlas några grundläggande tankefigurer och modeller för mediering mellan forskning och policy inom utbildningsområdet. Då detta forskningsområde är relativt ungt och stannat i utveckling kommer en del av analysen handla om att genom en litteratur- och forskningsgenomgång diskutera centrala termer, begrepp och distinktioner för att utveckla en fördjupad förståelse för det svenska intermedieringslandskapet.

Studiens syfte och frågeställningar

Syftet med rapporten är att inventera, analysera och bedöma ramverk/modeller för att förbättra användningen av utbildningsvetenskaplig forskning i policyarbete. Genom en internationell och nationell genomgång avser rapporten lämna förslag till strategier, metoder och arbetssätt för forskningsbaserad policy i utbildning och ytterst till att förbättra skolans måluppfyllelse. Följande frågeställningar har varit vägledande i arbetet:

- Vilka olika slags modeller för samspel mellan utbildningsforskning och policyarbete förekommer internationellt och vilka möjligheter och svårigheter har kunnat påvisas vid utvärderingar/analyser?
- Vilka olika modeller och strategier används i ett nationellt perspektiv idag för att forskningsbasera policyprocesser inom utbildningsområdet? Vilka utvecklingsområden framträder vid en analys?
- Vilka faktorer är avgörande för att förstärka länkarna mellan utbildningsforskning och utbildningspolicyarbete (särskilt beaktat utifrån arbetet med ett nytt skolforskningsinstitut)?

Rapportens disposition och innehåll

Inledningsvis i kapitel 1 behandlas de s.k. intermediärernas ökade betydelse i ett förändrat styrningslandskap. Vilka är organisationerna som arbetar med att sprida och kommunicera utbildningsvetenskaplig forskning till beslutsfattare och yrkesverksamma? Hur arbetar de med detta uppdrag? Baserat på en forsknings- och litteraturgenomgång om forskningsmediering undersöks därefter vilka olika externa och interna faktorer som påverkar forskningsmediering och användningen av forskning/evidens i policyarbete. På basis av denna

genomgång definieras centrala begrepp för den fortsatta undersökningen. Efter metodredogörelsen (kapitel 2) följer resultatkapitlet. Genom en internationell och nationell litteraturgenomgång identifieras i kapitel 3 tre ramverk/modeller för forskningsbaserad policy/praktik. Samtliga exemplifieras med intermediärer som verkar internationellt och i Norden inom utbildningsområdet genom sin produktion av kunskaps- och forskningsöversikter riktade till beslutsfattare. Därefter presenteras en bild av det framväxande svenska intermedieringslandskapet. I det avslutande kapitel 4 sammanfattas de viktigaste slutsatserna kring resultaten och rekommendationer för skolforskningsinstitutet ges.

Bakgrund

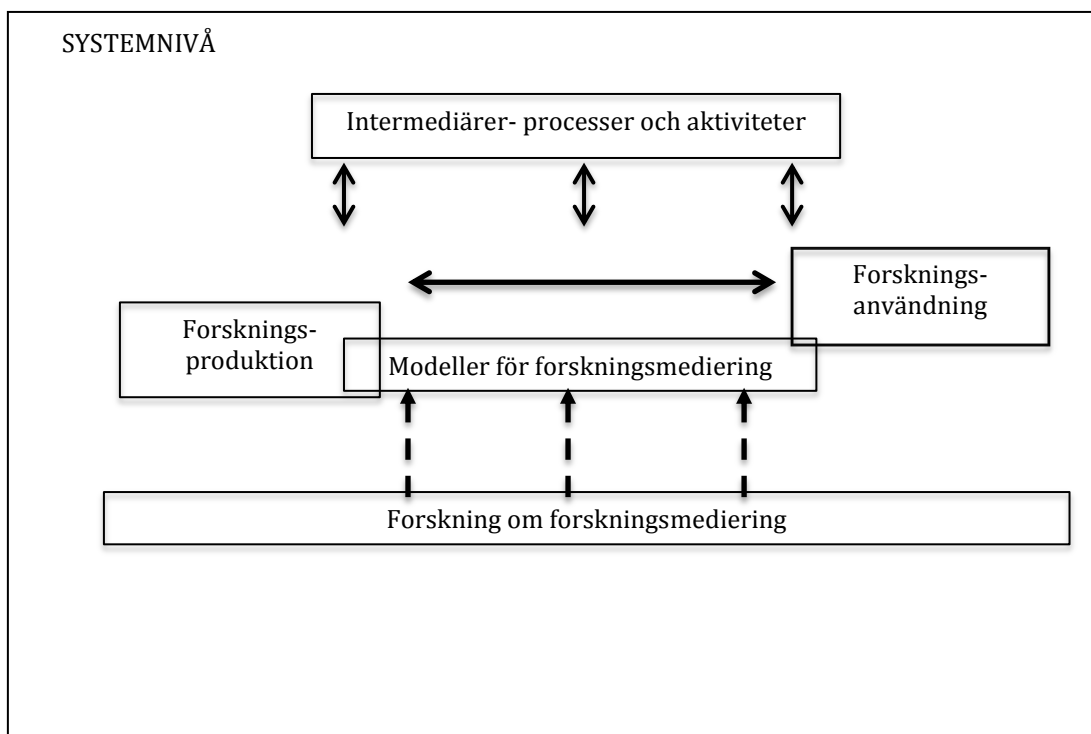
Intermediärernas ökade betydelse

Det senaste decenniet har intresset allt mer kommit att uppmärksamma den roll som olika intermediärer spelar i samspelet mellan forskning och policy. Med intermediär, vilket kommit att bli den etablerade termen internationellt, avses då organisationer som har som primär eller sekundär uppgift att kommunicera forskning till olika målgrupper. Forskningsmediering är de olika processer och aktiviteter som de företar sig för att åstadkomma vad som fått olika benämningar, som till exempel kunskapsöverföring, utbyte, länkningar och översättningar mellan forskningen och olika användare.

I den litteratur som växt snabbt kring de nya intermediärernas roll i samspelet mellan forskning och policy inom utbildningsområdet diskuteras många olika slags modeller. Ibland talar man om tryck- eller ”push”-strategier som orienterar sig mot produktion och kommunikation av utbildningsvetenskaplig forskning. Dra-, eller ”pull”-strategier fokuserar istället mottagarsidan och behoven hos potentiella användare av forskning. Den tredje kategorin handlar om medieringsstrategier (”mediation”) som fokuserar på att bygga bryggor och öka interaktiviteten mellan forskare och beslutsfattare (Gough et al 2011).

I det s.k. EIPEE-projektet (Evidence Informed Policy in Education in Europe) som startade 2010 under ledning av EPPI-Centret (Evidence for Policy and Practice Co-ordinating Centre) i London, och med support från 17 andra europeiska deltagare, har en omfattande kartläggning av olika medieringsmekanismer och medieringsaktiviteter gjorts. 269 olika aktiviteter kunde identifieras i en enkätundersökning till deltagande länder (n=30) (Gough et al 2011). Författarna menar att det indikerar en hög aktivitetsnivå på området och visar att en mångfald av olika modeller och ansatser tjänar som grund för att utveckla samspelet mellan forskning och policy. Kartläggningen identifierade 27 olika typer av aktiviteter som kunde knytas till 9 mer generella mekanismer som användes för att möjliggöra en länk mellan forskningsresultat och policyverksamhet.

Av de 269 exemplen på medieringsaktiviteter så var den övervägande delen genomförda de senaste 20 åren, varav flera de senaste 10 åren. En del av dem var mer informella, andra mer formella. Majoriteten var ändå initierad av nationella regeringar eller regeringsrelaterade myndigheter/organisationer. Den övervägande delen kan hänföras till ”push”-strategier dvs. det som handlar om produktionen och kommunikationen av forskning (67 %). En mindre del (19 %) kunde relateras till forskningskonsumtion, eller användning av forskning. Endast 10 % av aktiviteterna fungerade som intermedieringsstrategier och 4 % fokuserade på systemförändringar för att utveckla samspelet mellan forskning och policy. Detta avsåg då nästan uteslutande den nationella arenan. Kartläggningen visade på ett fåtal internationella initiativ i detta avseende (Gough et al., 2011, s. 4). Resultaten från studien visar på ett ökat intresse för att använda forskningen i syfte att kunskapsbasera beslutsfattandet (i huvudsak det nationella), samtidigt som utvecklandet av systematiska metoder för detta ändamål fortfarande är i sin linda. På ett generellt plan så kan intermediärernas roller och funktioner beskrivas enligt nedanstående figur.

Figur 1. Samspelet mellan forskningsproduktion och forskningsanvändning på systemnivå (fritt efter Tripney & Gough 2014, s. 7)

Stora delar av den tillgängliga forskningen om fruktbara och framgångsrika strategier för att stärka samspelet och öka forskningsanvändningen kommer från hälso- och sjukvårdsområdet. Här har man under en relativt lång tid kunnat konstatera att den passiva spridningen av forskningsresultat till stora delar är ineffektiv. Snarare är det mångfasetterade interventioner som kan påvisa störst genomslag. Det är emellertid svårt att översätta sådana resultat från hälso- och sjukvårdsområdet till utbildningsområdet. Det finns dock anledning att skärskåda den stora betoning som push-strategier och fokus på produktion och kommunikation av forskning som idag dominerar satsningar och investeringar som görs.

De intermediära organisationerna skiljer sig avsevärt åt i hur man arbetar och hur man organiserar verksamheten. Några gemensamma karaktäristika kan dock identifieras. *För det första* så har de tagit på sig en roll för att skapa förbindelser mellan olika grupper av aktörer för att underlätta användningen av forskning i policyprocesser. Intermediärerna bygger nätverk och relationer och håller sig uppdaterade om kunskapsläget inom sina områden. *För det andra* förutsätter intermediärernas verksamhet på hög grad av förtroende från olika aktörer. De är (åtminstone inte primärt) talesmän eller lobbyister för vissa intressen och inte heller enbart spridare av information. De arbetar med att kommunicera forskning i syfte att öka den generella kvaliteten i beslutsfattandet. *För det tredje* arbetar de i regel med olika nivåer och aktiviteter för att mediera forskning. Det kan handla om nätverks-, projekt-, program- eller frågenivå. Bland aktiviteterna framträder arbete med synteser, forskningssummeringar, seminarier och möten, nätverk, arkiv och databaser, portaler och verktyg för informationssökningar. Med undantag för det redovisade EIPEE-projektet saknas systematiska kartläggningar såväl som utvärderingar av intermediärernas arbete inom utbildningsområdet. I följande forsknings- och litteraturgenomgång kommer dock en rad centrala begrepp, distinktioner och empiriska resultat inom det tvärvetenskapliga fältet om forskningsmediering att redovisas.

Forsknings- och litteraturgenomgång om intermediering inom utbildningsområdet

Hur används forskningsbaserad kunskap?

I följande avsnitt görs en genomgång av litteratur och forskning i det snabbt växande fältet kring mediering mellan forskning och policy. Redovisningen vägleds av följande frågor om hur forskning används i policyarbete: Vilka svårigheter finns med att forskningsbasera policyprocesser? Vilka inre och yttre faktorer framträder som centrala i litteraturen när det handlar om att förstå spridning, kommunikering och användning av forskning i policyverksamhet?

I den äldre forskningslitteraturen behandlas kunskapsanvändningen som en relativt enkel överföring av forskningsbaserad kunskap till beslutsfattare och praktiker. Idag visar forskningen att spridning inte automatiskt betyder att kunskapen används. För att förstå dessa medieringsprocesser behöver kontextuell, lokal och praktikerkunskap integreras med forskningsbaserad kunskap om det ska utvecklas användbar kunskap för att kunna vägleda i praktiska besluts- eller undervisningssituationer.

Med utgångspunkt i de intermediära organisationer som verkar i samspelet mellan forskning och politik, finns det flera sätt att förstå kunskaperna som produceras, distribueras och konsumeras. Den s.k. evidensfrågan har fått flera olika uttolkningar och uttryck i olika länder och i olika typer av intermediära organisationer. När man inom litteraturen beskriver intermediärernas arbete påvisas ett brett spektrum. Vissa har en tydlig hierarkisk och explicit definition av evidens och den tänkta kedjan från produktion av kunskap till användningen av kunskaper. Andra opererar med mer horisontella och samarbetsinriktade forskar-praktiker eller databaserade nätverk. Ytterligare en parameter är skillnaden mellan större och bredare orienterade intermediärer kontra mer specialiserade och fokuserade organisationer avseende typer av expertis och kunskapskällor/kunskapsformer som brukas.

Forskningsbaserad kunskap, eller evidens, och dess användning i policyverksamhet är alltså inte något entydigt. Forskning sprids sällan linjärt från en källa till ett konkret policydokument. För att förstå denna medieringsprocess handlar det alltså inte bara om hur vissa resultat omsätts. Det handlar också om att förstå hur de används, vem som använder dem och varför. Den forskningsbaserade kunskapens väg till policy och praktik är i regel en multidimensionell och komplex väg som också är social och interaktiv.

I forskningslitteraturen återkommer två klassiska problem som uppmärksammas mycket och länge om samspelet, det om ”*matchning*” och det om ”*översättning*”. Matchning handlar om att omsätta forskningsresultaten till den aktuella policykontexten och policyfrågorna som står i fokus. Översättning handlar om att kommunicera forskning i ett mindre abstrakt och mer tillämpat språk i förhållande till olika målgrupper (Finnigan & Daly 2014).

Det första problemet som handlar om matchning visar på den komplexitet som kännetecknar de olika leden i medieringsprocessen. Politiska beslutsprocesser påverkas av en rad faktorer, som politiska skeenden (opinionslägen), mediafokus, timing i beslutsfattande etc. Matchningen handlar också om de forskningsresultat som beslutsfattare har till buds. I vissa policyproblem eller frågor divergerar resultaten avsevärt vilket komplicerar användningen. Beslutsfattare kan få svårigheter att dra säkra slutsatser. En sådan situation kan också bidra till att politiker använder forskningen som ett smörgårdsbord efter egna preferenser. Inom forskningslitteraturen brukar detta benämnas som ”cherry picking”.

Det är också viktigt att se att forskningen kan spela olika roller och användas på olika sätt i olika faser i den politiska processen från initiering, utredning och utveckling, genomförande och externt rättfärdigande gentemot olika intressenter. *Initialt* kan forskning bidra till den politiska beslutsprocessen genom att identifiera olika policyproblem eller motivera en tillkomst av en viss policy. I *utformningen* av policys kan forskningen bidra med kunskap så att policyproblemet blir bättre belyst och på det sättet säkra en mer solid och adekvat lösning. Forskningen kan också användas i *genomförandet* av en politik eller reform som ett underlag och stöd för de besluts som tas eller för att försvara dess genomförande. Men även efter att politiken har genomförts, reformer har verkställts, så har forskningen en roll i att understödja fattade och verkställda beslut gentemot olika externa

intressenter, media etc. Forskningen kan också i *efterbearbetningsfasen* till policyimplementering spela en roll i att identifiera och peka ut nya policyproblem och nya kunskapsbehov (Sundberg 2009).

I en rapport från den amerikanska National Academy of Science (Prewitt et al 2012) pekar man på liknande sätt på fem uppgifter för forskningen i relation till policyverksamhet: (1) identifiera problemen; (2) uppskatta deras omfattning och grad av dignitet (3) skapa översikt över olika policyalternativ; (4) systematiskt bedöma de troliga konsekvenserna av särskilda policylinjer, avsedda och icke-avsedda, önskade och icke-önskade; och (5) utvärdera resultat och konsekvenser av genomförda policybeslut. Genom alla dessa fem uppgifter menar de att det finns det värdebedömningar som delvis ligger utanför vetenskapen att engagera sig i (a a 2012).

Matchningsproblemet hör alltså nära ihop med frågan om timing (i vilken fas av policyarbetet som forskningen aktualiseras) och frågan om kunskapsbehovet hos beslutsfattare i specifika och konkreta fall.

Översättningsproblemet däremot hänger snarare ihop med frågan om den tillgängliga forskningens relevans och kommunicerbarhet. Vad som går under benämningen "research translation" är en snabbt växande gren av forskning och utveckling kring att förkorta, förenkla, synliggöra och skapa förståelse för processen mellan forskningsresultaten och deras omsättning i policy och praktik. Huvudfokus ligger då på språk och kommunikation samt organisatoriska faktorer bakom forskningsanvändningen.

Instrumentell och konceptuell användning

Beyer (1997) summerar olika typer av forskningsanvändning i relation till policyverksamhet i de tre kategorierna: instrumentell, konceptuell och symbolisk. Den instrumentella avser den direkta användningen av resultat i specifika frågor. Den begreppsliga eller konceptuella syftar på användning av forskning för en mer generell upplysning. Kunskap influerar handlingar, men denna är mer indirekt och mindre specifik än vid en instrumentell användning. En symbolisk användning slutligen, innebär att man använder forskningsresultat för att legitimera och vidmakthålla förutbestämda positioner i olika policyfrågor (a a, s. 17).

I en empirisk undersökning av policymakare (Amara et al 2004) redovisas resultat där ovan nämnda distinktioner använts. Forskargruppen följde policyprocesser över tid och fann att nästan 12 % av respondenterna (n= 833) rapporterade att forskning från universiteten hade en avgörande eller mycket viktig betydelse och påverkan i konkreta handlingar och beslut som fattats inom deras arbetsområde (instrumentell användning). När det gäller en konceptuell eller begreppslig användning rapporterade 22 % av respondenterna att universitetsforskning hade haft en avgörande eller mycket betydande påverkan i att belysa situationer och problem inom deras arbetsområde. Slutligen rapporterade 16 % att forskningen framför allt handlade om att bekräfta val som redan gjorts inom specifika områden (symbolisk användning).

Bland de mer negativt inställda respondenterna kunde forskargruppen visa att 48 %, 32 % respektive 37 % av respondenterna menade att forskningen från universiteten hade en försumbar eller nästan försumbar instrumentell, begreppslig respektive symbolisk roll inom deras arbetsområden. Slutligen, fanns det en relativt stor mellanposition hos respondenterna. 29 %, 38 % respektive 35 % hävdade att användningen av forskningen hade en måttlig påverkan instrumentellt, begreppsligt eller symboliskt (Amara et al 2004).

Dessa forskningsresultat ger visst stöd åt vad som brukar kallas för "soptunnemodellen för beslutsfattande" ("garbage can model") som utvecklades av Simon & March redan 1972. De riktade kritik mot alltför rationalistiska modeller för politiskt beslutsfattande. De menade att politiker i verkligheten ofta bestämmer sig för lösningar innan de formulerat problemen. Beslut inträffar i regel när det råkar uppstå ett läge då det finns ett problem, en lösning, ett beslutstillfälle och en legitim beslutsfattare. Då det samtidigt finns höga omvärldsförväntningar på att politiska organisationer ska framstå som rationella skapas bilder av systematiska och grundliga procedurer för kunskapsbaserade beslut.

I enlighet med denna modell kommer beslutsfattare använda forskningen på ett diffust och indirekt sätt snarare än ett instrumentellt och direkt sätt. Här skiljer sig också beslutsfattandet mellan offentliga politiska organisationer och den privata sektorn, där det symboliska spelet runt besluten inte är lika offentliga och öppna för allmänheten. Inom forskningslitteraturen finns det en viss samstämmighet när det gäller hur samhällsvetenskaplig forskning brukas i politiskt beslutsfattande. Generellt så är denna användning konceptuell och begreppslig snarare än instrumentell inom statliga myndigheter (Lindblom & Cohen 1979; Weiss 1977).

Annan empirisk forskning som Caplan, Morrison & Stambaugh (1975) fann t.ex. att 60 % av beslutsfattarna i offentlig sektor använde forskningsevidens konceptuellt/begreppsligt.

Vilka faktorer påverkar forskningsmediering och användning av forskning i policyarbete?

För att förstå och förklara forskningsanvändning och hur evidens översätts i policyverksamhet pekar forskningslitteraturen på en rad interna och externa faktorer som påverkar. De interna faktorer som i litteraturen framhålls som de mest centrala när det gäller receptionen eller användningen är:

- *Innehållet* i det som medieras: Policymakare engagerar sig hellre i enkla berättelser som går rakt på sak, alternativt mer komplexa berättelser som kombineras med råd som de kan förstå och relatera till aktuella policyproblem (Lindblom & Cohen 1979, Davies, 2008, Campbell et al 2007; Lavis et al 2003).
- *Klarheten* i det som medieras: Hur forskningen presenteras är av betydelse för dess användning. Det påverkar om den kan attrahera och framstå som visuellt tilltalande (Nutley et al 2007).
- *Typ av kommunikation*: Analyser har visat att passiva kommunikationsformer som t.ex. att enbart tillgängliggöra forskningsresultat via webbsidor är relativt ineffektiva. Interaktion mellan forskare och beslutfattare ansikte mot ansikte har en betydligt större sannolikhet för att generera aktiv användning och tillämpning (Davies et al 2008, Levin 2009).
- *Graden av pro-aktivitet, kontextualisering och matchning*: Forskningslitteraturen pekar också på betydelsen av att beslutsfattare får tillgång till en bred repertoar evidensinformerade policyalternativ. Forskningsresultat bör kontextualiseras och relateras till andra resultat och typer av evidens (Levin 2004). Resultaten bör också kontextualiseras och matchas innehållsligt gentemot den målgrupp som adresseras (Lavis et al 2003).

Till de centrala externa faktorerna hör bland annat följande:

- *Grad av receptivitet för forskning*: Det finns olika beredskaper hos olika beslutsfattare och tjänstemän för forskning som beror både på personliga preferenser, men också organisationskulturer. Det handlar bland annat om vilken typ av information/kunskapskällor som anses viktigast och om villighet att lösa bakomliggande strukturella problem eller lösa de mer akut framträdande (Levin 2009).
- *Den uppfattade trovärdigheten* hos evidenskällan bland policyaktörer: Medieringsprocessen mellan forskning och utbildningspolitik är en del av ett större samspel där också forsknings- och kunskapspolitik, media, kulturdebatt etc. påverkar (Landry et al 2003, Nutley et al 2007).
- *Den uppfattade kvaliteten* av forskningsresultaten bland policyaktörerna: Kvaliteten har både en objektiv sida och en subjektiv i det att den kan uppfattas på olika sätt beroende på vilka förkunskaper och förförståelse som brukaren har (Nutley et al 2007).
- *Den allmänna involveringen av policyaktörer i forskningen*. Brukarinvolvering har betydelse när det gäller att upprätthålla en dialog och utbyte av kunskaper kring policyproblem och olika forskningsbaserade alternativ till lösningar för att forskningen ska uppfattas relevant (Cooper et al 2009).
- *En infrastruktur för samspelet mellan forskningen och dess resultat och policyaktörer*. En förutsättning för en aktiv involvering av policyaktörer i den utbildningsvetenskapliga forskningens resultat är att det finns någon slags infrastruktur och mötesplatser för dialog och kunskapsutbyte (Tseng 2012; Brown 2012).

I en systematisk forskningsöversikt av Innvaer (2002) undersöktes 24 intervjustudier av policymakares bruk av evidens och forskning. Resultaten pekade på att personlig kontakt var den faktor som förekom mest som underlättande faktor (13 av 24 studier), timing (13 av 24 studier) samt sammanfattningar med policyrekommendationer (11 av 24 studier). Även kvaliteten i forskningen (6 av 24 studier) samt att forskningen bekräftade den gällande policyn (6 av 24 studier) påvisades som underlättande faktor.

Bland de faktorer som försvårar användningen av forskningen identifierades bristen av personlig kontakt (11 av 24 studier) samt bristen på timing (9 av 24 studier) samt även bristande förtroende eller politisk naivitet hos forskarna (8 av 24 studier) som dominerande. Även makt och budgetstrider (7 av 24 studier), dålig forskningskvalitet (6 av 24 studier) samt politisk instabilitet och personalomsättningen (5 av 24 studier) var identifierade som viktiga försvårande faktorer. Utifrån forskningen på området tycks det finnas skäl att uppmärksamma såväl interna som externa faktorer så som de reellt framträder för att kunna utveckla hållbara och realistiska strategier för att utveckla samspel mellan forskning och policyverksamhet.

Några slutsatser från forsknings- och litteraturgenomgången om intermediering

Det finns en tilltagande konvergens inom litteraturen om intermediering att förbättringsarbete inom välfärdsområden (största delen av forskningen kommer från hälsosektorn) relaterar mindre till spridning av evidens och forskningsresultat och mer till implementerings- och medieringsstrategier (Best & Holmes 2010). Intermediering och mediering är betydligt mer komplext än spridning – givet en tilltagande specialisering inom forskningen såväl som inom policyverksamheter. En åtföljande ökning av olika kretsar och nätverk med egna professionella språk, mål och konventioner kan försvåra intermediering mellan utbildningsforskning och utbildningspolitiskt beslutsfattande.

Inom forskningslitteraturen om intermediering och evidens-informerad policy uppfattas processerna som dubbelriktade. Det finns en utveckling över tid där en tidig generation av tänkande kring forskning-policy samspelet kännetecknades av linjära modeller, något som numera har ersatts av en generation av system- och interaktionsorientering (Best et al 2010). I forskningen betonas vikten av att göra forskningsanvändningen synlig och öppen. Istället för att ta för givet att forskningsresultat ligger bakom olika policybeslut handlar det om att fästa uppmärksamheten på den faktiska kedjan av olika nätverk och relationer, tolkningar och omtolkningar, samt olika infrastrukturer som underbygger samspelet.

För att utveckla samspelet på lång sikt betonas i forskningslitteraturen kapacitetsbyggande i de gränsytor som behöver utvecklas mellan forskarvärlden och policysfären. Relevanta frågeställningar behöver belysas utifrån forskningsperspektiv och policyperspektiv och relevanta kriterier för att bedöma kvaliteter i kunskapsunderlag utvecklas. I en stor studie genomförd av Landry et al (2003) undersökte ett forskarteam vad som avgör de olika regeringsmyndigheternas användning av universitetsforskning. Resultaten visade (inom hälsosektorn) att intensiteten av interaktioner och länkar mellan forskare och policymakare är av mycket stor betydelse. Även policykontexten och ansträngningarna till att komma åt relevant forskning är av stor betydelse. Däremot kunde inte olika designer för att skraddarsy forskningsresultaten i enlighet med policyaktörernas olika behov påvisa samma starka betydelse (Landry et al 2003).

Sammanfattningsvis visar litteraturgenomgången att frågorna om forskningsmediering är komplexa och angör mot flera olika kunskapsområden. För att förstå och utveckla hållbara strategier för forskningsmediering är det av stor vikt att olika modeller inventeras och att såväl yttre som inre faktorer adresseras. Det saknas i hög grad mer systematiska jämförelser där olika förutsättningar mellan olika sektorer analyseras. Kunskapsutvecklingen går emellertid snabbt framåt och det framstår angeläget att utbildningsområdet tar ansvar för en egen kunskapsuppbyggnad kring domänspecifika frågor samtidigt som erfarenheter och kunskaper från närliggande sektorer tas vara på och översätts till olika utbildningskontexter.

Teoretiskt ramverk och centrala begrepp

Forskningen om intermediärers roll inom utbildningssektorn är relativt ny och har hittills formerats i huvudsakligen två olika forskningsfält. Dels ett som rör sig på en mikro-nivå och särskilt beskriver hur de nya aktörerna på olika sätt påverkar eller misslyckas att påverka undervisning och kärnprocesser i skolans

verksamhet. Dels en makro-orienterad forskning som studerar hur intermediärer orienterar sig i de framväxande gränsfälten mellan forskningsproduktion och forskningsanvändning (policy och praktik).

Den mikroorienterade forskningen är i huvudsak deskriptiv och beskriver olika typer reformer som intermediärerna arbetar med. I regel är de inriktade på att implementera och åstadkomma förändringar i kärnprocesser av undervisning och lärande i klassrummet, men de arbetar med såväl styrdokument, läroplansprogram ("curricular program"), som undervisningsmaterial som olika typer av IKT-lösningar. Andra vanliga metoder och arbetssätt bland intermediärerna är utbildningsmoduler, informationsspridning, coachning och kompetensutveckling (Honig & Coburn 2003, 2008). Forskningen om intermediärernas effekter och påverkan på undervisningen är emellertid inte entydig (Honig et al 2009).

Senare tids forskning kan påvisa att intermediärerna å ena sidan starkare påverkar skolors användning av standardiserat (eller s.k. standards-baserat) innehåll än deras användning av pedagogik som å andra sidan är kulturellt relevant eller kontextuellt anpassad efter eleverna (Trujillo & Woulfin 2014). De reser därför kritiska frågor om hur intermediära organisationer bidrar till en standardisering som inte tar hänsyn till undervisningen av marginaliserade elevgrupper och ett kontextuellt anpassat innehåll som svarar mot deras behov. Andra forskare konkluderar att den direkta påverkan är mindre då den inte är specialiserad, intensiv eller fortlöpande (Borman et al 2003; Datnow & Honig 2008).

Det andra forskningsfältet studerar intermediärerna och deras verksamhet på makro-nivå och i policysammanhang. De frågor som ställs handlar om på vilka sätt (hur?) och med vilka motiv (varför?) intermediärerna använder evidens för att kvalificera och utveckla policy (Trujillo 2014). Forskningen söker också klarlägga hur policys via intermediärerna transformeras genom distrikts- och lokal skolnivå (Coburn, 2005). Det finns en framväxande forskning om hur de intermediära organisationerna medierar lärares tolkningar av policy och reformer och omsätter sådana insikter och kunskaper i dialog med beslutsfattande myndigheter för att öka effektiviteten i implementeringsarbete, skapar nya prioriteringar eller svarar upp mot resultatansvar ("accountability goals") (Coburn 2001; Honig 2003). Vi vet också från annan forskning att intermediärerna har en föränderlig och anpassad identitet och varierar beteende efter avnämares lokala preferenser (Trujillo 2014).

Bland de viktigaste resultaten som framkommit under senare år är studier som visar hur framgångsrika intermediära samarbeten bygger på anslutning och förankring kring behov på lokal nivå och relevansen till den lokala kontexten (Marsh et al., 2005). Det finns emellertid många obeforskade frågor kvar att studera när det gäller tilläggnan av forskning på det lokala planet (Trujillo 2014). Föreliggande analys utgår från ett teoretiskt ramverk som bygger på en sådan dynamisk förståelse av intermediärers roller och funktioner. Ramverket underbyggs från flera olika forskningsgrenar inom detta fält, framför allt STS – Science and Technology Studies, policy- och utvärderingsforskning samt reform- och implementeringsteori. Baserat på aktuell forskningslitteratur inom dessa fält om intermediering kommer föreliggande analys att fokusera följande tre makroorienterade aspekter: (a) kunskapskällor; (b) typer och former av kunskap som samspelet baseras på; (c) politiska, institutionella och kontextuella faktorer som framträder som centrala för verksamheterna.

Centrala begrepp

Till grund för föreliggande analys ligger en förståelse och en definition av *evidens* som är vid och dynamisk. Den inbegriper expertkunskap, tidigare policyutvärderingar, olika typer av statistiska underlag som säkerställts med vetenskapliga metoder, publicerad forskning etc. Forskningsbaserad evidens är alltså bara en kunskapskälla av flera andra (Nutley et al 2007). Här är dock inte det primära intresset evidensbegreppet och dess definiering per se. Det är snarare riktat mot hur forskningsbaserad kunskap i vid mening görs relevant för policy och praktik av specifika medierande aktörer. För att analysera gränslandet och samspelet mellan utbildningsvetenskaplig forskning och utbildningspolitiskt beslutsfattande finns det skäl att tala om policyrelevant forskningsbaserad kunskap och evidens-informerad policy som synonyma. I medieringsprocessen, eller översättningen, av utbildningsvetenskaplig forskning har då en sortering, sammanställning och syntetisering gjorts. I medieringen presenteras den sedan på ett sätt som gör den teoretiskt eller empiriskt informativ för olika målgrupper, däribland policyaktörer (Davies et al 2008). På samma sätt innefattar politiskt beslutsfattande en rad olika faktorer som politiska prioriteringar, tillgängligheten av olika

resurser, kontextuella faktorer och olika typer av kunskapskällor etc. Inte heller mottagarsidan kan beskrivas som något singulärt och entydigt.

I enlighet med Davies et al (2008) utgår föreliggande rapport från begreppet *evidens-informerad policy* som en ansats som hjälper människor att fatta välinformerade beslut om policys, program eller projekt genom att placera de bästa tillgängliga kunskaperna i centrum av policyutvecklingen och policyimplementeringen (a a). Denna ansats står alltså i kontrast till t.ex. opinionsbaserad policy som bygger på antingen en selektiv användning av evidens/forskningsbaserad kunskap eller på enbart ideologisk grund. De bakomliggande ställningstaganden vilar då på enskilda eller grupperns olika subjektiva uppfattningar och preferenser. Den opinionsbaserade ansatsen kan visserligen åberopa forskning, men det sker då oberoende det sammantagna forskningsstödet eller kvaliteten i de enskilda forskningsstudierna (Tripney & Gogh 2014).

Det finns en stor begreppsflora inom de olika fält som behandlar frågor om samspelet mellan forskning och policy som har att göra med deras tvärvetenskapliga karaktär. Inom det forskningsfält som håller på att växa fram inom utbildningsområdet har begreppen och termerna intermediärer och mediering (alternativt intermediering) kommit att bli centrala. *Intermediärer* syftar då till organisationer som medierar mellan forskarvärlden och det politiska beslutsfattandet, dvs. som har uppdrag att sprida, syntetisera eller kommunicera forskning och vetenskap. De opererar i ett politiskt landskap i gränslandet mellan forskning, politik och praktik för att citera Honig: "Intermediary organizations ... occupy the space in between at least two other parties" och "primarily function to mediate or to manage change in both those parties" (Honig 2009, p. 67). Här finns en mångfald av olika typer av intermediärer och det är också ett fält som är dynamiskt föränderligt över tid. Här kommer vi att använda en bred definition och inkludera olika organisationer och aktörer som producerar, understödjer och använder forskningsresultat i påverkan och understödjande av utbildningspolitiskt beslutsfattande (Finnigan & Daly 2014). En sådan definition inbegriper alltså flera olika typer av organisationer som tankesmedjor, stiftelser, intresseorganisationer, fackförbund, media och myndigheter etc. Vi reserverar termen *mäklare* till de organisationer som har specialiserat sig särskilt på denna kommunikation och har som sin huvudsakliga och primära uppgift att på ett planerat och avsiktligt sätt mäkla mellan forskning och policy.

I forskningslitteraturen finns många alternativa begrepp (som tidigare avsnitt visat) för att beskriva processen genom vilken forskningen informerar policy. Vi har valt att använda termen *mediering* i denna rapport. I den mångfasetterade och disparata litteraturen på detta område förekommer emellertid en rad alternativ:

- *Kunskapsstyrning* ("Knowledge management") utvecklades under 1990-talet inom managementsektorn, vilket gav termen en relativt teknisk betydelse. Begreppet syftar på arbetet med att bygga upp system för kunskapsspridning inom organisationer.
- *Kunskapsnätverk* ("Knowledge network") utvecklades som ett alternativ för att också täcka in interpersonella relationer för att underlätta att dela idéer, erfarenheter och forskningsresultat genom koordinerade nätverk mellan forskare, policymakare och beslutsfattare.
- *Kunskapsanvändning* ("Knowledge utilisation") är en vanligt förekommande term i policylitteratur. Den betonar att användningen av forskning är starkt relaterad till hur mycket policymakares har varit involverade i utvecklingen och frambringandet av forskningen.
- *Kunskapsöverföring* ("Knowledge transfer") refererar till olika strategier för att överföra forskningskunskaper till beslutsprocesser. Denna uppfattas i regel som envägsprocess av spridning (Lavis et al 2003).
- *Kunskapsutbyte* ("Knowledge exchange") däremot används för att påvisa att det är en tvåvägsprocess och interaktiv relation som betonas mellan forskare och policymakare.

- *Kunskapsöversättning* ("Knowledge translation") är en term som bl.a. WHO (World Health Organization) använder för att beskriva sitt arbete med ett närmande mellan forskning och policyarbete. Det ses här som en tvåvägsprocess som bygger på förtroende och kontinuerligt utbyte (Graham et al 2006).
- *Kunskapslänkar* ("Linkage and exchange") används av vissa intermediärer synonymt med kunskapsutbyte och kunskapsöversättningar och betonar också att policymakare inte bara är konsumenter av forskning utan också aktiva partners i processen av produktion och kommunikation.
- *Kunskapsmäklande* ("Research brokering") är framförallt vanligt förekommande i USA för att beskriva olika organisationers arbete i att länka eller brygga forskning och policy (CHSRF, Canadian Health Services Research Foundation).
- *Kunskapsmobilisering* ("Knowledge mobilization") är en term som har ett ursprung framför allt i Kanada och Nordamerika. Det betonar att samspelet bör bygga på en empirisk bas och väga in att det rör sig om långsiktiga, aktiva och komplexa processer mellan flera olika parter (Cooper, Levin & Campbell 2009).
- *Kunskapsinteraktion* ("Knowledge interaction") har också föreslagits som en alternativ term för att betona att medieringen är en komplex och kontextuell process som kräver flera aktörers samproduktion och samarbete (Davies et al 2008).

I denna rapport kommer termen (forsknings-)mediering att användas av det skälet att det inte är behäftat med några implicita modeller för hur samspelet ska gå till, utan istället håller öppet för flera olika sätt att förstå och verka mellan policy- och forskarsfärer.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Metod

Frågeställningarna besvaras genom litteraturanalys som innehåller en genomgång, sammanställning och analys av relevant och aktuell litteratur på området. I detta arbete ingår även avgränsningar och definitioner av evidensinformerat beslutsfattande, forskningsbaserad och forskningskommunikation inom det utbildningsvetenskapliga forskningsfältet samt av olika modeller för samspelet mellan utbildningspolicy och utbildningsforskning. Därtill har dialogmöten med forskare och policymakare genomförts (se bilaga 1).

Tre olika källor och sökstrategier har använts för att genomföra en litteraturoversikt och analys:

- 1) Sökningar via webbsidor för internationella mäklarorganisationer som har systematiska kunskapsöversikter som sin primära arbetsmetod för att mediera och sprida forskning och kunskap till olika målgrupper, varav policyaktörer är en.
- 2) Sökningar via webbsidor och litteratur som berör intermediärer i Sverige (utbildningssektorn) som har som uppdrag att sprida kunskap och mediera mellan forskning och politik och i detta uppdrag använder sig av kunskapsöversikter (t.ex. myndigheter som Skolverket och forskningsfinansiärer som Vetenskapsrådet etc.).
- 3) Undersökningar via publiceringsdatabaser av forskning och litteratur som behandlar intermediära organisationer och medieringsfrågor. Här har en rad avgränsningar gjorts:
  - Sökramar: Utbildning, Education, Educational policy (ej Higher education eller Adult education).
  - Endast publikationer på svenska eller engelska.
  - Endast internetsökningar (Google, OneSearch, Libris, EBSCO, ERIC).
  - Sökord: intermediari*, broker agency*, research and policy AND Systematic knowledge review, knowledge review, literature review, research review, synthetic research review, Review of Research, Research synthesis.

Genomförande

Arbetet med litteraturoversikten innebar att utifrån de tre olika sökstrategierna utarbeta hållbara kriterier för urval. Följande selektionskriterier blev vägledande (baserade på titlar):

- I första hand publikationer som berör intermediära organisationer som producerar eller medierar systematiska kunskapsöversikter eller forskningsöversikter.
- Framförallt aktuell forskning publicerad i erkända forskningstidskrifter, från år 2000-2014.
- Urval av referenser som tydligt kan relateras till relevanta policyområden, policyfrågor, policymakare som målgrupp inom utbildningsområdet (ej högre utbildning eller vuxenutbildning inklusive yrkesutbildning, Högskola/universitet, Vuxenutbildning, Folkhögskola, Arbetsplatsutbildning, Flexibelt lärande, Livslångt lärande).
- Lands- eller kontextspecifika studier exkluderas.

I ett andra steg i litteraturgenomgången bedömdes relevansen i de funna referenserna. I denna bedömning (baserade på abstracts och sammanfattningar) ingick att utbildningspolitiska beslutsfattare ("policymakare") som explicit målgrupp eller explicit adresserade generella, vedertagna policyområden/policyfrågor skulle vara explicita. Metoden och genomförandet innehåller vissa potentiella felkällor och begränsningar som förtjänar lyftas fram. De tre olika sökstrategierna garanterar inte någon fullständighet. En tydlig felkälla och begränsning ligger i en internationell heterogenitet i terminologin. De använda söktermerna kan inte garantera någon fullständighet. Sökstrategin att enbart använda Internet för sökningar har också brister och medför potentiella mörkertal av potentiella forskningsstudier. Urvalet av fallstudier av intermediära organisationer gjordes på basis av litteraturgenomgången och på basis av de olika modeller för intermediering som de initiala analyserna av forskningsgenomgången kunde påvisa. De uppgifter som presenteras i rapporten kring fallstudierna är aktuella siffror vid söktillfället, dvs. hösten 2014.

Det rundabordssamtal som genomfördes (se bilaga 1) hade två huvudsakliga syften: *För det första* att generera ny kunskap omkring frågeställningarna för projektet. Urvalet av deltagare baserades på en bedömning av att de sammantaget representerar nyckelinformanter inom den svenska utbildningssektorn när det gäller frågor om samspelet mellan utbildningsvetenskaplig forskning och policyverksamhet och/eller pedagogisk yrkesverksamhet. *För det andra* var syftet med rundabordssamtalet att validera och kvalitetssäkra vissa preliminära resultat från litteraturgenomgången. Bland annat så fick deltagarna kommentera de olika modeller för mediering som analyserna kunde påvisa. Rundabordssamtalet pågick under 4 timmar (inklusive kafferast) och bandades med deltagarnas medgivande.

RESULTAT

Olika modeller för mediering av utbildningsvetenskaplig forskning

Det finns en omfattande och disparat litteratur som behandlar frågor om forskning och politik mer generellt. Stora delar av litteraturen rör sig mellan olika politikområden och behandlar frågor om hur vetenskap och forskning på olika sätt träder in i dessa processer på ett generellt plan. Här har statsvetare och politologer sina modeller, medan ekonomer, psykologer, sociologer har andra. Modeller kan byggas på olika grunder. Här kommer vi att ta upp några mer samlande och övergripande modeller utifrån det rådande forskningsläget inom utbildningsområdet. De blir naturligtvis förenklade modeller av hur det faktiska samspelet går till. Samtidigt väger de in att det rör sig om dynamiska, komplexa och medierande processer som skapas både av formella och informella strukturer, en mångfald av aktörer och kunskapsbaser samt det politiska spel som ramar in policyverksamheten (Nutley et al 2007). De kommer att bli exemplifierade med intermediärer inom utbildningsområdet som tydliggör deras huvudorientering.

Rationella och linjära spridningsmodeller

Historiskt har en rationell och linjär modell för samspelet mellan forskning och policy spelat en stor roll i många västerländska länder. I litteraturen talas det t.ex. om ”knowledge transfer”, ”research uptake” etc. I många avseenden har utgångspunkten varit en envägsprocess där forskare producerar ny kunskap som sedan sprids till brukare och användare och på så sätt införlivas i policy och praktik. I en sådan rationell och linjär modell ses kunskap som en produkt som kan generaliseras över olika kontexter och där användningen ses avhängig produktens paketering (Best & Holmes 2010). Idag underbyggs tankefiguren och modellen i betydande grad av informationsteknologiska framsteg inom masskommunikationen. Inom hälso- och självvårdsområdet utgör modellen den helt dominerande enligt Crowley et al (2004). Den kännetecknas av att:

- kunskap ses som en produkt;
- vägen från produktion till tillämpning kan delas upp i relativt åtskilda, förutsägbara och hanterbara steg;
- utbytet är övervägande envägsprocess, från forskningsproducent till forskningsanvändare;
- effektiv kommunikation är nyckeln till framgångsrika utfall.

En rationell och linjär modell har visat sig ha fördelar framför andra modeller givet vissa förutsättningar, som till exempel då det rör sig om en låg grad av komplexitet, låg risk och låg kostnad, testmöjligheter, starka institutionella strukturer och resurser för att kunna stötta processen från produktion till tillämpning, samt när det finns en stödjande kultur och incitament för användare/tillämpare att ändra beteenden.

Inom utbildningsområdet är *What works clearinghouse* (WWC), USA, det mest etablerade och välkända exemplet på en mäklarorganisation som arbetar i enlighet med en rationell spridningsmodell. WWC som etablerades 2002 i USA har som mål att vara en resurs för informerat beslutsfattande inom utbildningsområdet genom att identifiera studier som tillhandahåller tillförlitlig evidens om effekter av utbildningsprogram, undervisningspraktik, policy et cetera (interventioner). WWC är knutet till det federala utbildningsministeriet och lokaliserat inom Department of Education, Institute of Education Sciences (IES), samt administrerat av National Centre for Educational Evaluation inom IES. Inom 14 olika innehållsområden produceras forskningsöversikter (”intervention reports”, ”quick reviews”), kvalitetsbedömningar av enskilda studier (”single study reviews”) samt praktikguider (”practice guides”) riktade mot en rad olika målgrupper, som till exempel utbildningsanordnare, beslutsfattare, forskare, lärare och allmänhet (Centre for Educational Research and Innovation 2007). I dagsläget har What Works Clearinghouse över 10 000 granskade artiklar och 700 publikationer i sin databas. WWC initierar ingen egen forskning utan utgår enbart från befintliga studier.

Utöver att tillhandahålla olika typer av publikationer arrangeras så kallade webinarier, där What Works Clearinghouse verksamhet presenteras och det finns möjlighet att ställa frågor till de ansvariga. Av den tillgängliga informationen på hemsidan finns inga uppgifter om hur WWC i övrigt arbetar med användningen av de granskade forskningsresultaten eller vilka effekter WWC:s verksamhet har haft i fråga om policy, beslutsfattande, praktik, skolresultat et cetera.

Ytterligare ett initiativ är *What Works Network* i Storbritannien som initierades av regeringen under 2013, ett nätverk av oberoende "evidenscentras" som producerar och sprider forskning till beslutsfattare inom områden som till exempel brottsbekämpning, åldrande, lokal ekonomisk tillväxt och utbildning. Syftet är att stödja lokala beslutsfattare i arbetet med att investera i sådana insatser som ger bäst resultat för medborgarna och för värdet av skattebetalarnas pengar. Inom sina respektive områden arbetar instituten med att jämföra, bedöma och syntetisera forskning om effekter av olika typer av interventioner. Enhetliga metoder för spridning och publicering av rapporter används för att öka tillgängligheten. En av aktörerna inom utbildningsområdet, The Sutton Trust vid Durham University, tillhandahåller till exempel sammanfattningar av forskning som stöd för skolor och lärare i arbetet med att förbättra elevers studieresultat (EEF Teaching and Learning Toolkit). För närvarande innehåller denna webbsida 34 innehållsområden eller interventioner, var och en sammanfattad i form av genomsnittlig påverkan på studieprestationer, evidensstyrka och kostnader. Exempel på sådana forskningssammanfattningar av strategier för skolförbättring (interventioner) och deras värde är samarbetslärande, tidiga insatser, återkoppling (feedback), läxor, reducering av klasstorlek, sommarskola, lärarassistenter osv.

Mäklade modeller

En andra mer grundläggande modell som kan identifieras i litteraturen och som förekommer i det internationella intermedieringslandskapet är den mäklade. Mäklade innebär här filtrering, syntetisering, summering och kommunikation av forskningsresultat i mer användarorienterade format. När vi talar om mäklade och översättning är det alltså inte primärt i meningen ompaketering av olika tekniska resultat och fynd i en mer konsumentvänlig dräkt. Det är i en mer grundläggande och djupliggande mening en tvåvägsprocess som medieras eller stöts av en tredje part. Även om detta är något som även tankesmedjor, utvärderingskonsulter eller företag och andra policyorienterade organisationer sysslar med så avses här mäklade intermediärer med ena benet tydligt kvar i forskarvärlden och dess kvalitetssäkringssystem. Här finns emellertid en gråzon och forskningen beskriver de framväxande intermediärerna som gränsorganisationer som slagit sig ned i gränslandet mellan forskning och policy (se t.ex. Guston 1994). De har kommit att spela en allt större roll när det gäller forskningens samspel med policyverksamhet.

Mäklarfunktionen är således inte bara av informationskaraktär, utan också språklig genom att tillgängliggöra forskning för specifika målgrupper som inte delar forskarnas språkvärld. De mäklade modellerna är därför mer kontext- och verksamhetsrelaterade i sina sätt att arbeta med forskningskommunikation. De utgår från en flervägs kommunikation och förhandling mellan forskare, beslutsfattare, administratörer, planerare, chefer och även allmänheten. En central utgångspunkt som modellen bygger på är att det rör sig om olika kulturer, till exempel universitets- och forskningskulturer och marknads- och konsumtionskulturer, som behöver förstås och relateras till varandra på ett medvetet och strategiskt sätt.

Inom ramen för Education Counts vid Utbildningsministeriet på Nya Zeeland återfinns sedan 2004 programmet *The Iterative Best Evidens Synthesis* (BES). Det tillhandahåller översikter av utbildningsvetenskaplig forskning om vad som fungerar och varför och vad som gör skillnad för olika grupper av studerande. I likhet med What Works Clearinghouse vänder sig BES till en rad olika målgrupper: rektorer och andra ledare, lärare, förskollärare, lärarutbildare, forskare och förtroendevalda. De resultat som sammanställs "förpackas" bland annat i form av vinjetter och beskrivningar av fall som hämtats från effektiva praktiker, något som också prioriterats för att utveckla relationen till lärare och stödja långsiktig förbättring av skolan (Centre for Educational Research and Innovation 2007). BES bygger delvis på en ansats av gemensam kunskapsupbyggnad med intentionen att bidra till ett pågående evidensbaserat samtal mellan policy, forskning och praktik. Detta kan i sin tur berika samtalet med elever och andra intressenter i samhället om vad som

fungerar och om vad som kan inverka positivt på de lärande (jfr Alton-Lee 2004). Det är emellertid inte några särskilda strukturer eller incitament uppbyggda för det systematiska utvecklandet av nya kunskaper.

The Evidence for Policy and Practice Information and Co-ordinating Centre (EPPI) vid London University (Institute of Education) har funnits sedan 1992 och har två huvudsakliga arbetsområden: systematiska forskningsöversikter och forskningsanvändning. Forskningsöversikterna täcker breda samhällsområden som till exempel hälsovård, kriminalvård och utbildning och finns tillgängliga i flera databaser som kan nås via hemsidan. EPPI:s verksamhet omfattar också metodutveckling inom systematiska översikter samt utbildning (Centre for Educational Research and Innovation 2007). Arbetet med forskningsanvändning har kommit att bli en central del av EPPI:s verksamhet och institutet har bland annat ansvarat för det EU-kommissionsfinansierade projektet Evidence Informed Policy and Practice in Education in Europe (EIPPE). I det arbetet har det bland annat genomförts en kartläggning av de aktiviteter som förekommit för att stärka banden mellan forskning och policy i 30 länder. I slutrapporten från EIPPE-projektet framkommer bland annat att flertalet aktiviteter är nationellt baserade och att de således inte bygger på internationella samarbeten samt att det finns få exempel på studier vilka strategier och aktiviteter som är gynnsamma och under vilka omständigheter. Det finns därför ett stort behov av vidare forskning som studerar hur och med vilken effekt forskning kan relateras till policy och beslutsfattande (jfr. Gough et al 2011).

Danish Clearinghouse for Educational Research (DCU) bildades 2006 och återfinns inom Danmarks Pedagogiska Universitet (DPU), Institut for Uddannelse og paedagogik vid Aarhus universitet. DCU samlar in, analyserar och för ut forskningsresultat inom ett brett spektrum av aspekter från utbildningsområdet. DCU genomför inte primärforskning eller utvärderingar utan arbetar med systematiska översikter av såväl kvantitativ som kvalitativ forskning. Institutet kartlägger även existerande forskning inom bestämda områden och kan därmed uttala sig om ”vita fläckar” inom forskningsområdet. Metodologiskt har inspiration hämtats från bland andra EPPI i London, med vilka DCU också samarbetar. Danish Clearinghouse for Educational Research tillhandahåller också en databas med cirka tre hundra rapporter inom det utbildningsvetenskapliga området. Liksom EPPI använder sig DCU av användardialoger för att säkerställa relevans till den aktuella målgruppen och kontexten.

Mäklande med inslag av interaktiv kunskapsproduktion

Kunnskapscenteret i Norge som etablerades 2013 har som uppdrag att samla och presentera systematiska kunskapsöversikter i en öppen och tillgänglig databas, anpassa kunskapsbasen för alla som arbetar i förskola, skola, vuxenutbildning och högre utbildning, i förvaltning och med utformning av utbildningspolitik, samt sammanställa nationell och internationell utbildningsforskning och förmedla den bästa tillgängliga kunskapen om utbildningsfrågor. Dessutom ska Kunnskapscenteret identifiera forskningsfronten och kunskapsluckor i den norska skolforskningen och bidra till ökad medvetenhet om kvalitet och relevans, men också bidra till ökad kompetens och kapacitet när det gäller sammanställning och summering av forskningsresultat i samarbete med norska och internationella forskare och med Forskningsrådets programsatsningar. Genom att anordna olika mötesplatser ska Kunnskapscenteret aktivt bidra till en kunskapsbaserad politikutformning, förvaltning och praktik samt en upplyst och kunskapsbaserad utbildningsdebatt (Rundabordsamtal 2014-09-22). I praktiken betyder detta att Kunnskapscenteret producerar såväl egna forskningsöversikter som presenterar relevanta forskningsöversikter av hög kvalitet från samarbetande aktörer internationellt, till exempel EPPI (UK), DCU (DK), BES (NZ) och WWC (USA). Hittills har Kunnskapscenteret producerat en forskningsöversikt om olika former av utvärdering av lärarskicklighet och hur det påverkar skolans kvalitet.

Interaktiva modeller

I litteraturen om det förändrade samspelet mellan utbildningsforskning och policyverksamhet förekommer en tredje modellkategori. De interaktiva modellerna fokuserar det nära samspelet och gemensamma kunskapsproduktionen. Det kan ske genom nätverk, partnerskap etc. som utgår från gemensamma intressen (Graham et al, 2006). Här ses kunskapen komma från flera källor (forskning, utvärdering, beprövad erfarenhet) och inte bara från forskningen. De bygger på några grundläggande principer och antaganden:

- Ett klart ställningstagande för ett nära samarbete i både kunskapsproduktion och kunskapsanvändning.
- Utbyte, samarbete och ömsesidigt lärande ses som kärnan.
- Konsensus om att den lokala kontexten och kunskapen måste vägas in i utvecklandet av evidensinformerade strategier.
- Den organisatoriska kulturen är öppen för evidens och forskningsbaserat beslutsfattande.
- Komplexiteten i det aktuella problemet erkänns och de olika aktörerna ges förutsättningar för att på ett klokt sätt arbeta med hållbara svar.
- Det finns stabila förutsättningar och plattform (som strukturer och resurser) för att understödja en tvåvägskommunikation och ett nära samarbete (Best & Holmes 2010).

De interaktiva modellerna går alltså bortom både spridnings och mäklande modeller då de sätter samspelet och utbytet i centrum för att åstadkomma systemförändringar (Greenhalgh et al 2004, Landry et al 2003). Inom fältet för vetenskapsstudier (Science and technology studies) studeras särskilt samproduktionen av kunskaper ("co-evolution of social and technological systems", se Jasanoff 2012). Den senaste tidens forskning inom detta fält har särskilt uppmärksammat hur villkoren för komplexa system i att diagnosticera och lösa problem kan förstås genom diskurs och argument i praktiken. Det är alltså inte bara individers beteenden som ska påverkas utan forskningen används och filtreras genom det språk och de interaktioner som omgärdar policyprocesser (Nutley et al 2007).

Delstaten Ontario i Kanada har under lång tid uppmärksammat för sina förbättrade skolresultat under tio års tid och för framskjutna positioner i olika PISA-mätningar. Flera initiativ pågår för att stärka relationerna mellan forskning, policy och praktik (Centre for Educational Research and Innovation 2007). Ett sådant är *Knowledge Network for Applied Education Research* (KNAER), som är ett trepartssamarbete mellan Ontario Ministry of Education, the University of Toronto och the University of Western Ontario. KNAER fokuserar på att bygga upp, lyfta fram och tillämpa robust evidens från effektiva praktiker genom forskningsöverföring, syntetisering av bästa och senast tillgängliga forskning, men också på att underlätta uppbyggnad av nätverk där beslutsfattare, utbildare och forskare gemensamt arbetar med att tillämpa forskning i praktiken. KNAER beskrivs som en "kunskapsmäklare" med ambitioner att underlätta och leda spridningen av etablerad och ny forskning genom olika nätverk i Ontario, Kanada och internationellt. För närvarande finns drygt 40 olika genomförda eller pågående projekt redovisade på KNAERS hemsida utifrån 23 olika kategorier. De tematiska områden som prioriterades under åren 2011-2013 var Undervisning och lärande, Övergångar, Engagemang och Rättvisa.

Ett av projekten i direkt anslutning till KNAER:s arbete är Ontario Education Research Exchange (OERE) baserat vid University of Toronto, och som arbetar med att sammanfatta forskning med relevans för den dagliga undervisningspraktiken. Projektet försöker också skapa samarbeten mellan olika aktörer kring likartade frågeställningar för att skapa innovationer och evidensbaserade lösningar, men också handlingsinriktade och kontextinformerade rekommendationer kring de utmaningar som skolorna står inför. Sammanfattningarna av forskning omfattar två till fyra sidor text enligt en likartad struktur: i) Vad handlar forskningen om? ii) Viktigt för dig att veta, iii) Vad gjorde forskarna? iv) Vad fann forskarna? och v) Hur kan du använda den här forskningen? På OERE:s hemsida finns dokumenten med sammanfattningar tillgängliga i en databas med fler än 650 utbildningsrelaterade teman representerade.

Den nationella bilden av det framväxande intermedieringslandskapet

Mot den bakgrund som tecknats utifrån litteraturgenomgång och internationella nedslag kan man fråga sig hur den svenska bilden skulle kunna beskrivas. För det första måste man då konstatera att bilden är mångfasetterad. Det finns inte utrymme här att kartlägga och beskriva situationen i sin helhet. I det följande ska vi endast peka på några utmärkande drag och relatera de svenska intermediärerna mot de modeller för mediering som beskrivits tidigare.

Det finns en rad aktörer som på uppdrag av den svenska regeringen tar fram systematisk kunskap om utbildning och skola för att underbygga evidensinformerad policyverksamhet, som Skolverket, IFAU, Statskontoret, det offentliga utredningsväsendet samt forskare och andra utvärderingsorgan. Med intermediärer avses här organisationer och myndigheter som arbetar med forskningskommunikation och kunskapsspridning inom utbildningssektorn.

Forskningsråden

Bland de större forskningsråden inom utbildningssektorn hör Vetenskapsrådet, Riksbankens Jubileumsfond och Formas. Av dessa är det emellertid endast Vetenskapsrådet och dess Utbildningsvetenskapliga kommitté som specifikt arbetar med mediering av forskning mot utbildning och skola. Forskningsråden arbetar aktivt med forskningssammanställningar och att sprida resultat från de projekt som de finansierar. Målgrupper för dessa sammanställningar är såväl allmänhet, beslutsfattare som yrkesverksamma.

Forskningsrådet Formas arbetar mot bredare innehållsområden där utbildning bara utgör ett delområde. Med uppdrag från regeringen arbetar Formas med att främja och stödja grundforskning och behovsmotiverad forskning inom områdena miljö, areella näringar och samhällsbyggande. Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (RJ) är en fristående stiftelse som främjar och understödjer humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning, där utbildning och skola utgör ett delområde.

De nämnda forskningsråden arbetar aktivt med forskningskommunikation. Tillsammans har de bildat samarbetet Forskning.se där de samlar och sorterar forskningsresultat, samt kompletterar med viss översättning av resultaten till aktuella målgrupper. Forskning.se drivs och utvecklas av totalt tolv myndigheter och stiftelser som finansierar forskning samt landets lärosäten. Forskning.se är en nationell webbplats för forskningsinformation placerad på Vetenskapsrådet. Sammantaget är den huvudsakliga medieringen av spridningskaraktär.

Myndigheter inom utbildningssektorn

Det finns en rad myndigheter inom utbildningssektorn som alla arbetar med olika uppdrag och följaktligen också arbetar med forskningsmediering på olika sätt. Skolverket har t.ex. i uppdrag (sedan 2008) att sammanställa och sprida forskning för skolan. Här genomförs olika aktiviteter och satsningar som till exempel seminarier, filmer, publikationsserier för yrkesverksamma och forskningsöversikter i samarbete med Vetenskapsrådet etc.

Även myndigheter som Skolinspektionen och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) kan nämnas som exempel på intermediärer. Både Skolinspektionen och SPSM har i sina uppdrag att basera sin verksamhet på vetenskap och forskning och även sammanställa och sprida kunskap och resultat av forskning av relevans för respektive verksamhetsområden. Genom olika publikationer och arbetssätt medieras forskning till beslutsfattare och yrkesverksamma inom utbildningsområdet. Även en viss verksamhet med forskningsöversikter och forskningssammanställningar finns.

Utöver uppdraget med att sprida forskning så finns också exempel på mer av interaktiva samproduktionsformer av kunskap bland de nämnda skolmyndigheterna. En sådan satsning är Forskning lyfter, där syftet är att också stödja skolor att arbeta med forskningsbaserad skolutveckling. Denna utvecklingsatsning är ett samarbete mellan Skolverket, Skolinspektionen och Specialpedagogiska skolmyndigheten. Satsningen

kan ses som ett pilotexempel på en interaktiv kunskapsproduktionsmodell där skolor aktivt deltar utifrån egna pågående utvecklingsprojekt i en gemensam kunskapsbildningsprocess, i vilken forskningen har en roll.

Regionala utvecklingscentra

De regionala utvecklingscentra som inrättades redan 1996 har uppdraget att fungera som en ömsesidig länk mellan regionens skolor/förskolor och lärarutbildningen samt att göra aktuell forskning och kunskap vid universiteten tillgänglig för kommuner, skolor och lärare. Även om de organiserats på olika sätt vid olika lärosäten är deras mäklande arbetssätt en del av deras uppdrag (Öijen 2014).

Regionala utvecklingscentrumen (RUC) har spelat en roll i att koppla samman forskning, skola och lärarutbildning, inte minst när det gäller den senaste tidens nationella lärarlyftsinitiativ. Vissa inslag av interaktiv kunskapsproduktion kan också relateras till den roll RUC spelar. Genom olika typer av samverkansstöd för regionala nätverk, samordning av kompetensutveckling och skolutvecklingsåtgärder finns vissa sådana förutsättningar. Det måste dock konstateras att dessa är begränsade av de ekonomiska förutsättningarna som ofta styrs av relativt korta och tillfälliga medel från myndigheter och kommuner.

Nationella resurscentra

Av de nationella resurscentrumen har flera vuxit fram ur fortbildningsavdelningar vid de svenska lärosätena. Både arbetssättet och omfattningen skiljer sig åt mellan olika centra. De flesta av dem försöker täcka behov i skolorna för att genom kompetensutveckling för lärare stödja och stimulera undervisning i respektive ämnesområde. Genom sin nära koppling och lokalisering till universitet och högskolor står de också för en forskningsmediering gentemot företrädesvis yrkesverksamma. De mäklande insatserna är i regel av utbildningskaraktär, som t.ex. i fallet med NCM, Nationellt Centrum för Matematikutbildning.

Intressenter

Bland intressenterna som medierar mellan forskning och policyverksamhet är det framförallt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), de större lärarförbunden Lärarnas Riksförbund, Lärarförbundet samt Sveriges skollärdarförbund som spelar en roll inom utbildningsväsendet. De verkar på olika sätt för att brygga över mellan forskningsvärlden och skolan, bl.a. genom att påverka utbildningspolitiken. Den dominerande medieringen sker genom tidskrifter och hemsidor.

Även SFS (Sveriges förenade studentkårer), TCO (Tjänstemännens CentralOrganisation), SAF (Svenska Arbetsgivareföreningen), ST (Statens Tjänstemän), LO (Löntagarnas Organisation), Rädda Barnen, Socialstyrelsen, Folkhälsoinstitutet, Ungdomsstyrelsen, Brottsförebyggande rådet har på olika sätt anknytningar till utbildning och skola och spelar en viss roll i olika medieringsprocesser mellan forskning och policy.

Företag

Skolporten är ett av de större mediaföretagen som spelar en roll som intermediär. Genom framförallt spridning av forskningsresultat av relevans för skolans olika aktörer så sker en översättningskedja från forskningsbaserad kunskap till mer avnämaranpassad konsumtion. Skolporten speglar bl.a. nyutkomna avhandlingar genom intervjuer med författarna.

IFOUS (Innovation, forskning och utveckling i skola och förskola) är ett annat utbildningsföretag som arbetar med att knyta samman skolor kring gemensamma FoU projekt. De arbetar på så sätt med mer mäklande arbetssätt i gränslandet mellan forskning och policy/praktik.

Fristående institut

Det finns vidare en rad fristående institut, stiftelser eller organisationer som direkt eller mer indirekt medierar mellan forskning och policyverksamhet. Inom utbildningssektorn kan Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) nämnas som intermediär som spelar en sådan roll. IFAU är ett

forskningsinstitut under Arbetsmarknadsdepartementet lokaliserat i Uppsala. IFAU:s uppdrag är att främja och stödja policyrelevant forskning genom olika typer av forskningsbaserade utvärderingar och uppföljningar av politiska beslut. Utbildningsväsendet är ett delområde bland flera andra. Genom publikationer sprider de utbildningsvetenskapliga forskningsresultat av policyrelevans.

Vetenskap och allmänhet är en ideell förening, grundad 2002. Den har ett 80-tal medlemsorganisationer, myndigheter, universitet och högskolor, forskningsfinansiärer, folkbildningsorganisationer etc. Sedan 2012 bedrivs projektet Skola möter vetenskap. Här undersöks skolvärldens syn på forskning och kontakter med forskare i syftet att främja en bättre dialog. Genom publikationer och genom att skapa olika mötesplatser genom konferenser och seminarier arbetar VA med intermediering om än i relativt liten skala inom skolområdet.

Kungliga vetenskapsakademien är en oberoende organisation som arbetar för att generellt främja vetenskapen och dess inflytande i samhället och i politiskt beslutsfattande. Akademien har också sedan 1980-talet arbetat mer specifikt med att påverka skolpolitiska prioriteringar, stimulera intresset för naturvetenskap, teknik och matematik i skolan, samt även med att sprida populärvetenskaplig information i former inom utbildningsväsendet.

Några slutsatser omkring det svenska intermedieringslandskapet

De nämnda intermediärerna kan grupperas i tre olika kategorier (Hess 2008). Den första kategorin kan kallas *expertkategorin*. Hit hör forskningsråden och myndigheterna, men även de aktörer som är nära kopplade till universitet och högskolor, RUC och nationella resurscentra. De förutsätts agera opartiskt i förhållande till de frågor som aktualiseras. Som myndigheter inom utbildningssektorn har de ett generellt uppdrag och skyldighet i Skollagen att underbygga policys med ett så sakligt och robust underlag som möjligt (SFS 2010:800 skollag 1 kap.). Därutöver så har flera myndigheter mer specifika uppdrag i enlighet med gällande regleringar att också sprida och kommunicera forskning som ligger till grund för beslut.

Den andra kategorin är *intressentkategorin*. Hit kan då medlemsorganisationer av olika slag räknas, som t.ex. fackförbunden eller SKL. De har naturligtvis vissa intressen av forskningsrelatering som kan knytas till deras medlemmars intressen och/eller deras egen policyagenda. Även de arbetar emellertid under ett mer generellt uppdrag att forsknings- och kunskapsbasera sin policyverksamhet och att sprida/kommunicera kunskapsunderlag. Därtill har de emellertid också mer specifika strävanden att koppla forskning till de intressen som organisationen driver. Den tredje kategorin av intermediärer innefattar *uppdrags- eller ideologiskt drivna organisationer*. Hit räknas företag men även stiftelser, tankesmedjor eller fristående intresseorganisationer kan inkluderas. I regel är de inte styrda av generella skyldigheter att bygga sin verksamhet på vetenskaplig grund och/eller att kommunicera forskning i ett mer allmänt upplysningssyfte. Inte sällan arbetar de emellertid med generell upplysning och spridning av forskning. Den konkreta forskningsmedieringen har dock oftare koppling till specifika frågor, uppdrag och projekt.

Det svenska intermedieringslandskapet är ett ännu i liten utsträckning uppmärksammat område. Det finns dock skäl att tro att det kommer att växa och få en ökad betydelse i framtiden. Behovet av vidare kartläggningar och analyser om utbredning och omfattning, processer och utfall är därför av stor vikt.

DISKUSSION

Förutsättningar för forskningsmediering

Finns det då mot bakgrund av denna beskrivning och analys förutsättningar för att utveckla samverkan mellan utbildningsforskningen och dess resultat och nationellt beslutsfattande i utbildningsfrågor? I forskningslitteraturen har svaret enligt den s.k. ”tvåvärldsteorin” historiskt varit att det rör sig om två olika världar – forskningens och politikens – som arbetar efter helt olika premisser. Det är därför inte möjligt att uppnå någon koordinerad handling av samarbete eller kommunikation (Hammersley 2007). Medan beslutsfattare har att komma till beslut och därmed avsluta en process av sonderande av handlingsalternativ för att gå till handling så är det forskarens uppgift att ständigt undersöka. Senare tids forskning betonar emellertid att denna teori bygger på en rad tveksamma antaganden. För det första finns det en påtaglig heterogenitet inom forskningsfältet, där vissa forskningsområden är mer policyrelevanta än andra. För det andra har tiden motbevisat teorin. Det finns idag många gränssytor där samspel sker. Inte minst har gamla och nya intermediärer bidragit därtill.

I genomgången av olika modeller för mediering har vi sett att detta sker på olika sätt av olika intermediärer, där spridning, mäklande, utbildning och interaktion utgör centrala huvudvägar i den infrastruktur som håller på att byggas mellan utbildningsforskningen och utbildningspolitiken. Med detta sagt är viktigt att tillägga att det trots allt finns en grundläggande spänning som inte går att ”bygga bort”. Den politiska processen drivs av ett behov av kunskap om genomförbara lösningar till pressande policyproblem. Den vetenskapliga processen drivs av ett kunskapsökande för att avtäckta verkligheten i all sin komplexitet. Medan det politiska tänkandet strävar mot säkerhet, strävar det vetenskapliga mot sannolikheter. De olika organisatoriska kulturer som kännetecknar politiska institutioner respektive vetenskapliga ska heller inte underskattas. Medan vetenskapens kulturer tenderar att ständigt stegra komplexiteten och undvika att ”stänga problem”, så tenderar de politiska att avkräva relativt entydiga åtgärdsförslag som är tillämpade och handlingsinriktade (Honig et al 2009, Prewitt et al 2012)

Litteraturgenomgången av området kring intermediering inom utbildningsområdet pekar på otillräckligheterna med de rationella, linjära ingenjörsmoellerna för forskningsspridning. Istället har det utvecklats olika översättningsteorier som bygger på att forskningen och politiken har sina olika ”språk”. *Översättningsteorierna* har fördelen av att de poängterar att de båda sfärerna relaterar till en och samma utbildningsvärld, men att språken skiljer sig åt. De ägnar också särskild uppmärksamhet åt att något kan förloras i en översättning i endera riktningen.

Översättningsteorierna pekar således på behovet av att stärka dialogerna mellan beslutsfattare och forskare. De har förts fram som svar på behovet att i det föränderliga och kunskapsintensiva samhället kunna underbygga utbildningspolicys och reformer med solid, robust och välunderbyggd kunskap. Här har de intermediära aktiviteterna ökat markant det senaste decenniet. Forskningen beskriver de framväxande intermediärer som gränsorganisationer som slagit sig ned i gränslandet mellan forskning och policy (Guston 1994). De har kommit att spela en allt större roll när det gäller forskningens samspel med policyverksamhet.

Litteraturgenomgången visar att trafiken i denna infrastruktur går i flera olika riktningar. Det är inte bara frågan om informationsöverföring utan även en pågående förhandling om termer och innebörder av dessa mellan forskare, beslutsfattare, tjänstemän och även media och allmänhet (Sudsawad 2007). För att överbrygga gapet och de olika kulturerna mellan producenter och konsumenter av forskningsbaserad kunskap krävs, enligt vissa forskare kulturella förändringar i båda sfärerna. Detta bör ske, enligt en väl förankrad autonomiprincip, utan att vetenskapens självständighet hotas. Forskningen behöver odla såväl en oberoende forskning som fritt definierar sina problem och en policyrelevans som strävar efter att förbättra beslutsfattandet i utbildningsfrågor. Det behövs *forskning* såväl *om* som *för* utbildningspolitiskt beslutsfattande.

Identifierade problem i samspelet mellan forskning och policy

Utifrån det rådande forskningsläget finns det, trots det ökade intresset för evidensinformerat beslutsfattande och expansionen av institut och mäklarorganisationer som arbetar med kunskaps- och forskningsöversikter av utbildningsvetenskaplig forskning världen över, få utvärderingar eller forskning som granskat värdet eller effekterna av dessa insatser (jfr. Gough et al 2011; Brown, 2013). Brown (2013) påpekar att de försök som gjorts oftast är begränsade till fallstudier eller ”framgångsanekdoter”, och att endast enstaka kvantitativa beräkningar har gjorts av beslutsfattares förståelse och användning av forskning. Mot bakgrund av dessa menar dock Brown (2013) att ”... attempts to enhance the uptake of research have not been as successful as they might be” (a a, s. 191).

I ett försök att förklara varför det ser ut som det gör har Brown (a a) utifrån tillgänglig litteratur genomfört en analys av de antaganden som ligger bakom försöken att utveckla evidensinformerat beslutsfattande. Av författarens sammanfattning framgår att flertalet initiativ på området utgår från att användning av forskning i policysammanhang är en relativt linjär process som innehåller flera tydligt identifierbara steg och att forskares röster tillmätts samma vikt som andra aktörer inom policysfären. Att så inte är fallet visar tillgänglig kunskap inom området och det är dessutom så att kraven på enkla redovisningar av evidens inom olika områden visar att forskning och beslutsfattande styrs av olika logiker vilket innebär en ständigt dålig matchning av forskningsprocesser och processer av beslutsfattande (Brown 2013).

Problem som uppmärksammats i litteraturen kring samspelet mellan forskning och policy:

- dåligt grundade uppfattningar om vad forskningen kan tillföra policyverksamhet,
- olika diskursgemenskaper – helt olika frågor och svar,
- bristen på mötesplatser mellan forskning och policy där gemensamma frågor skulle kunna utvecklas,
- olika tidsskalor,
- olika spridningskanaler,
- olika eller oklara kriterier för vad som ska räknas som säker kunskap eller evidens (Orland 2009; Bridges et al 2009; Sundberg 2009).

Oavsett hur mycket forskning som pekar mot en viss reform eller beslut kommer regeringar och politiska beslutsfattare inte kunna genomföra dem om inte timingen stämmer och om inte det är allmänt känt och accepterat som ett verkligt policyproblem. Dessa förhållanden kan också förklara varför olika modeller för mediering (se ovan) kan komma att användas vid olika tidpunkter och i olika fall och till varför forskningen ibland endast kan spela en indirekt roll i policyprocessen. De olika medieringsprocesserna är följaktligen svåra att planera och kontrollera. Davies (2000) pekar på sju olika faktorer, vid sidan av själva innehållet, som kan spela in: (1) erfarenheter hos policyaktörer, (2) expertis och bedömning, (3) resurser, (4) värderingar, (5) vanor och tradition, (6) lobbyister, påtryckningsgrupper och konsulter, (7) pragmatiska omständigheter och snabbt förändrade villkor. För att utarbeta hållbara och framgångsrika strategier för forskningsmediering behöver även sådana omkringliggande faktorer tas med i beräkningen.

Medieringsaktiviteter för intermediära organisationer

Resultat från litteraturgenomgången visar på en mångfald av olika medieringsprocesser och aktiviteter inom utbildningsområdet. Det är viktigt att beakta den mångfald och komplexitet som kännetecknar detta område. Samtidigt har föreliggande rapport försökt ge en övergripande bild av olika vägar och identifiera några nyckelfrågor som bör ligga till grund för att vidareutveckla forskningsmediering inom utbildningsområdet.

Litteraturgenomgången och analysen av olika intermediära organisationer har också pekat på en rad olika aktiviteter vid sidan om forskningsöversikter och forskningssammanställningar som viktiga att överväga för att på ett effektivt och framgångsrikt sätt arbeta med att kommunicera och forskningsbasera policys och praktiker, till exempel:

- *Rådgivande aktiviteter* – genom att arbeta rådgivande mot olika policyaktörer, myndigheter och organisationer som experter och genom extern konsultation kan genomslaget för forskningen öka.
- *Kapacitetsbyggande* – genom utbildningsprogram och utbildningsinsatser kan förståelse för hur man kan arbeta med forskningskommunikation, forskningsmediering och forskningsbaserad utveckling utvecklas mer varaktigt och djupgående.
- *Informationsservice* – genom att tillhandahålla och tillgängliggöra bibliografiska databaser, biblioteksresurser och annan webbaserad informationsservice kan successivt en infrastruktur utvecklas mellan forskningsresultat och olika användargrupper.
- *Interpersonella nätverk och händelser* – genom att arrangera reguljära mötesplatser för forskningsmediering (seminarier och konferenser) kan också mer informella förtroendestärkande relationer och nätverk utvecklas långsiktigt.
- *Forskningsresultat* – genom att initiera, genomföra, publicera, kommunicera och sprida forskningsresultat i olika publikationsformer som analysrapporter, tidningar, specialisttidskrifter, summariska rapporter och sammanställningar, policy PM etc. skapas möjligheter till ett bredare genomslag för forskningsmediering.
- *Samarbete* – genom långsiktiga samarbeten med myndigheter, departementens interna analytiska enheter, professionella organisationer, forskningscentra/enheter, forskningsprogram och projekt, samt andra intermediärer inom utbildningsområdet utvecklas successivt en viktig infrastruktur för arbetet.

Som uppmärksammas i denna rapport är dessa olika medieringsaktiviteter (Gogh et al 2011) centrala för att lyckas nå bortom begränsningarna som finns med linjära spridningsmodeller. Trots dominansen för denna grundläggande tankefigur och modell för forskningsmediering inom området, så är resultaten för dess effektivitet och framgång mycket begränsade. Tvärtom visar de få utvärderingar och uppföljningar som finns att de mäklare och interaktiva har bättre förutsättningar för att åstadkomma varaktiga effekter för policy och praktik. För svenskt vidkommande är det också inom dessa områden som vidare satsningar och insatser framstår angelägna.

För att utveckla forskningsmedieringen i ett svenskt utbildningssammanhang i en sådan riktning finns några generella lärdomar och observandum att beakta utifrån föreliggande analys. Till de viktigaste hör:

- *Kapacitetsbyggande* - Ett förstärkt kapacitetsbyggande framstår angeläget på såväl forskningssidan (forskare och intermediärer) som på policysidan. När det gäller det förstnämnda finns det anledning att poängtera utbildningsforskarnas uppgifter att sprida, ”översätta” och kommunicera sina forskningsresultat för allmänhet och beslutsfattare (t.ex. kurser i forskningskommunikation i forskarutbildningen eller kunskapsöversikt som metod) på ett förståeligt och relevant sätt. När det gäller policysidan kan det rymma satsningar på att på att vidareutbilda policymakare i syftet att skapa nätverk mellan experter, genomföra analyser, utveckla verktyg för att skaffa och bereda forskningsbaserat beslutsunderlag och att använda kunskaps- och forskningsöversikter. Det kan också rymma satsningar på att förbättra arbetet med intermediärernas kunskaps- och resultatspridning.
- *Kommunicerande samverkan* - Ett ökat kapacitetsbyggande behöver emellertid kompletteras med en förbättrad samverkan mellan de olika aktörerna. Här framstår tidigare linjära spridningsmodeller vara

otillräckliga och behovet av att utveckla mer kommunicerande och integrativa former av samverkan framstår som viktigt.

- *Den fysiska och virtuella infrastrukturen* - Till stöd för en ökad kommunicerande samverkan mellan forskning och politik behövs en utvecklad infrastruktur. Denna infrastruktur mellan utbildningsforskningen och utbildningspolitiken är för svenskt vidkommande relativt lite utforskad och utvecklad. Det finns flera kommunikationsbarriärer mellan dem som bedriver utbildningsvetenskaplig forskning, de som medierar mellan forskning och politik och politiska beslutsfattare. Dessa kunskapsflöden skulle behöva få fastare former och en ökad transparens. De kan t.ex. bestå i återkommande konsensusmöten inom olika forsknings- och policyområden där forskningen och dess policyimplikationer står i fokus. Olika virtuella forsknings- och policyportaler skulle på liknande sätt kunna säkra en mer långsiktig samverkan.
- *Bruk av IKT-verktyg* - Det har på senare tid utvecklats en rad olika IKT-redskap som möjliggjort en bättre och snabbare tillgång till forskningsresultat, möjligheter att sammanställa forskning i mer lättillgängliga former, presentera forskningsresultaten i format som är anpassade för brukaren och en bättre spridning och kommunikation av resultatens (policy-)implikationer. Ett ökat mandat till intermediärerna att inte bara ge forskningsinformation och sprida forskningsresultat utan även fungera som kommunikationsplattformar mellan olika utbildningsintressenter skulle vara ett steg i denna riktning.
- *Forskningsöversikten som metod* - Det pågår internationellt ett intensivt arbete, inte minst bland utbildningsforskare, att vidareutveckla kunskapsöversikter som metod där olika typer av studier kan ingå (kvantitativa och kvalitativa, experimentella och tolkande, grundforsknings- och tillämpade studier etc.). För att metoden ska kunna få legitimitet och användas effektivt så behöver emellertid arbetsformerna anpassas till nationella förhållanden. Metoden låter sig inte standardiseras, utan behöver tvärtom utvecklas av expertis inom utbildningsområdet och dess politikområde så att den flexibelt kan anpassas efter de förhållanden som föreligger avseende den utbildningsvetenskapliga forskningen som produceras, den mediering som sker och de faktiska villkor som råder i de aktuella policyprocesserna.

Varför studien är viktig inför inrättandet av ett skolforskningsinstitut

Föreliggande rapport har påvisat en rad villkor och förutsättningar för att Skolforskningsinstitutet ska kunna arbeta professionellt och trovärdigt med kunskaps- och forskningsmedering i nära samspel med policyaktörer och det utbildningsvetenskapliga forskarsamhället. Analysen har påvisat ett grundläggande spänningsförhållande i det att det har att samtidigt verka för relevans och användarorientering samtidigt som det upprätthåller en hög legitimitet i vetenskapssamhället. Det handlar om att balansera rigorös vetenskaplig kvalitet och samtidigt policy- och praktikmässig relevans för policymakare och yrkesverksamma inom utbildningssystemets olika delområden.

Det som kännetecknar och definierar en intermediär är dess förmåga att brygga över de två kulturerna. För att åstadkomma en balans så föreslår Frenk (1992) att forskare och beslutsfattare ingår i en gemensam ledningsgrupp för att säkerställa relevans. Samtidigt är det dock viktigt att säkerställa forskarnas objektivitet, trovärdighet och opartiskhet. Det är därför viktigt att det finns ett oberoende peer-review förfarande i den kunskap som arbetas fram. Regelbundna möten för att gemensamma arbetsplaner, diskussioner kring kulturella skillnader, procedurala skillnader och definitioner av centrala begrepp och roller som olika aktörer intar kommer till stånd, är nödvändiga. De behöver balanseras mot att skapa viss distans så att objektivitet och opartiskhet kan säkerställas. De behöver också ingå i öppna offentliga forum där forskningsresultat, tolkningarna och slutsatserna av dessa diskuteras och förankras.

Denna rapport har också påvisat betydelsen av intermediärernas legitimitet. Det utgör ett mycket betydelsebärande tema i forskningslitteraturen på området. Jacobson (2007) sammanfattar de olika dimensioner som kan kopplas till legitimitet, eller trovärdighet:

- vetenskaplig legitimitet – systematik och saklighet i att samla, analysera, och presentera information och att inte blanda forskning efter behag,
- expertis definierad som kunskap, förmåga och erfarenhet inom aktuella områden,
- auktoritet, närvaro eller förtroende i förhållande till de olika mål- och användargrupper som är aktuella,
- en neutral eller opartisk ståndpunkt i en politisk kontext,
- överförbarhet, i betydelsen förtroende genom anslutning till andra förtroendegilla organisationer eller grupper (t.ex. universitet och intermediärer),
- kontextberoende förtroende eller förmåga att vara trovärdig mot flera grupper av intressenter och deras specifika sammanhang,

Jakobsen betonar att förtroendet hela tiden syns av olika användare och om intermediären förlorar i trovärdighet så kommer inte heller resultaten från verksamheten att implementeras. En stor del av intermediärens arbete handlar därför om att skapa och behålla detta förtroende och verka som brygga mellan de två kulturerna. En central uppgift för det kommande Skolforskningsinstitutet är att långsiktigt bygga upp vad Brown (2013) benämner som ”policy learning communities” i detta gränsland. Det handlar om ett långsiktigt utvecklingsarbete med kollegialt lärande inom olika organisatoriska kulturer där exempelvis förmågan att översätta forskningsresultat till beslutsfattande och praktiskt genomförande är central. Utmaningen ligger i att integrera gemensamma lärandeprocesser, ömsesidigt ansvar, perspektivseende och kritiskt tänkande med ett byråkratiskt sammanhang där regler, kontroll och ensidigt ansvarsutkrävande är centralt (jfr Brown 2013, s. 200).

Avslutande noteringar om rapportens syfte och genomförande

Föreliggande rapport har skrivit inom ramen för det paraplyprojekt som har handlat om att ta fram underlag för Skolforskningsinstitutets bildande.

För det första har det alltså haft ett specifikt intresse att studera och undersöka frågor och modeller för forskningsmediering relaterat till denna konkreta händelse. Snarare än att kartlägga och inventera brett och förutsättningslöst så har alltså uppdraget medfört att intresset riktats mot olika exempel på hur ett skolforskningsinstitut skulle kunna arbeta med forskningsmediering. Ytterligare och bredare kartläggningar framstår angeläget.

För det andra har det handlat om den bristande empiriska bas som finns för systematiska uppföljningar och utvärderingar av intermediärer inom utbildningsområdet. Litteraturgenomgången visade på ett bristande empiriska underlag för att kunna formulera starka slutsatser eller rekommendationer baserade på tillgängligt empiriskt underlag. De olika intermediärerna har tillkommit i olika skeden, i olika kontexter och för olika syften och arbetar också följaktligen på olika sätt. Det gör att det kan vara svårt att generalisera lärdomar och erfarenheter på ett mer specifikt och konkret plan kring organisering och arbetsformer.

För det tredje har detta också lett till att fältet som sådant är underkonceptualiserat. Det finns relativt begränsat med systematisk forskning kring det framväxande intermedieringslandskapet, särskilt inom utbildningsområdet. Det gör också att det inte utvecklas någon enhetligt terminologi på området, något som försvårar generativt lärande. Då fältet angör och delvis överlappar med den politiska arenan är det flera partsintressen som också färgar olika perspektiv och termer som brukas.

För det fjärde är fältet också normativt laddat och präglad av olika politiska och ideologiska perspektiv på förhållanden mellan forskning och policy. Då de intermediära organisationerna befinner sig i gränslandet mellan de båda sfärerna är det inte heller helt enkelt att utrona vad som är systematisk och oberoende forskning och vad som är intressestyrd dokumentation och uppföljning.

Den brittiska och amerikanska dominansen i litteraturen är *för det femte* en försvårande och problematisk felkälla inom området. Den föranleder på ett särskilt sätt att kontextfrågan och giltighetsfrågan särskilt beaktas när man försöker dra lärdomar av den litteratur som finns på området. De fundamentala skillnader som föreligger i kulturella, politiska och sociala avseenden måste bilda raster när slutsatser dras för svenskt vidkommande.

För det sjätte, och avslutningsvis, är det ett viktigt observandum att påpeka att den helt dominerande delen av litteraturen är sprungen ur hälso- och sjukvårdsområdet. Det gör att även de mer generella frågor som behandlas om kring samspelet mellan forskning och policy mer generellt (t.ex. den s.k. evidensfrågan) många gånger vilar på vissa premisser som är problematiska för utbildningsområdet. Även här behövs således ett tolkningsarbete göras för att översätta principer, begrepp och resonemang till utbildningsområdets specifika villkor.

Rekommendationer

- *Förankring och legitimitet*: För att kvalitativt utveckla samspelet mellan den utbildningsvetenskapliga forskningen och utbildningspolicyer är det viktigt att synliggöra de olika logiker som styr dessa båda praktiker. Intermediära organisationer som specialiserar sig på samspelet bör alltså vara väl förankrade i såväl forskarsfären som i den politiska sfären. Även om forskningsöversikter har visat sig vara ett verktyg för att mediera i dessa processer så visar aktuell forskning på behovet av kunskap, medvetenhet, attityder och förmågor i kapacitetsbyggande i alla led från produktion till distribution och konsumtion för att åstadkomma några effekter. Detta talar för att de linjära spridningsmodellerna behöver omprövas. Lärdomar som kan dras från forskningslitteraturen på området är att mediering inte enbart handlar om ett distributionsproblem. Det behövs ett kvalificerat översättningsarbete i de olika stegen för att skapa rimliga och konstruktiva slutsatser av forskningsresultat.
- *Infrastruktur*: Slutsatserna från föreliggande analys och genomgång pekar entydigt på att det behöver utvecklas nätverk mellan olika aktörer kring specifika frågeställningar över tid för att utveckla kompetenser kring kvalificerade tolkningar av forskningsresultat (inte bara forskningsanvändning). En infrastruktur för samspelet mellan utbildningsforskningen och politiken är nödvändig för att etablera relationer och förtroende som är grundläggande för att öka och förbättra samspelet.
- *Kapacitetsbyggande*: Slutsatserna från föreliggande genomgång och analys är att ett ökat kapacitetsbyggande är centralt för att åstadkomma större förändringar på lång sikt. Här utgör utbildningsinsatser (för både individer och organisationer) en nyckelfaktor för att utveckla förståelse och färdigheter av de olika delarna och faserna från produktion och kommunikation till interaktion och användning av forskning, t.ex. i form av systematiska forskningsöversikter.
- *Långsiktigt samarbete*: Utöver de mer grundläggande strukturella förutsättningarna i form av en stabil infrastruktur så är de projekt och innehållsstyrda samarbetena väsentliga att stärka. Det kan t.ex. handla om forum för att dela kunskaper och erfarenheter över de olika sfärerna (forskningsproduktion- mediering och distribution – samt policyarbete) inom specifika områden. Genom att organisera konsortier för forskargrupper och olika aktörer kring konkreta följeforskningsprojekt ökar förutsättningarna för att producera forskning (en samproduktion) som är robust, användbar och kontextuellt relevant för att bidra till att utveckla skola och undervisning.
- *Parallellt arbete på flera arenor med olika tidsperspektiv*: Analysen har också pekat på vikten av att intermediärer parallellt arbetar på en nationell, men även internationell och lokal policynivå med att forskningsinformera det utbildningspolitiska beslutsfattandet. Intermediärerna behöver också på det sättet hitta en organisation och arbetsätt som förmår arbeta såväl i ett kort, medellångt och längre tidsperspektiv med att utveckla samspelet.

- *Utvärdering och forskning om mediering:* Utöver arbetet med att utveckla samspelet och att verka mellan forskning- och policy/praktik sfärer har föreliggande rapport visat på ett behov av mer systematisk kunskap också satsas på själva medieringsprocessen, dess förutsättningar, aktiviteter och resultat. Det behövs alltså ett parallellt arbete med att inte bara tillhandahålla forskning för olika målgrupper utan också undersöka hur de olika målgrupperna förstår och omsätter resultaten i sin verksamhet.
- *Kunskapstillskott:* Att också utvärdera hur de olika modellerna fungerar med avseende på användning och mervärden som genereras (som ny kunskap). Det behövs betydligt mer forskning om hur forskningsbaserad kunskap kan översättas och användas för att utveckla skolan givet olika populationer, under olika villkor och verksamheter och kontexter. Förespråkare för evidensbaserad praktik inom utbildningsområdet bygger ofta på rationell och instrumentell användning av forskning. Det finns dock stöd för att en betydande påverkan snarare är beroende av en långsam, steg-för-steg, diffus process av begreppstilläggnan som ramar in policyproblem och policylösningar på nya och mer fruktbara sätt. En sådan konceptuell påverkan och användning svarar mot verkliga komplexa förhållanden och talar för mer interaktiva modeller för samproduktion, där forskningens autonomi understöds.

REFERENSLISTA

- Amara, N, Mathieu O, and Réjean, L (2004). New Evidence On Instrumental, Conceptual, And Symbolic Utilization Of University Research In Government Agencies. *Science Communication* 26.1 2004: 75-106. *Academic Search Elite*. Web. 17 Sept. 2014.
- Best, A, & Holmes, B n.d.,(2010). Systems thinking, knowledge and action: towards better models and methods. *Evidence & Policy*, 6, 2, pp. 145-159, Social Sciences Citation Index, EBSCOhost, viewed 16 September 2014.
- Beyer, J. M. (1997). Research utilization: Bridging the gap between communities. *Journal of Management Inquiry*, 6, 17–22.
- Biesta, G. J. J. (2010). Why 'What Works' Still Won't Work: From Evidence-Based Education to Value-Based Education. *Studies In Philosophy & Education* 29, no. 5: 491-503. *Academic Search Elite*, EBSCOhost (accessed December 29, 2014).
- Bohlin, I. (2010). Evidensbaserad och kunskapsbaserad pedagogik. Specifika metoder, generella problem. *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2010 årg. 15. Nr. 4.
- Bohlin, I. & Sager, M. (red.) (2011). *Evidensens många ansikten*. Lund: Arkiv.
- Bohlin, I. & Sager, M. (2011). Evidensbaserad praktik i praktiken. I: Bohlin, I. & Sager, M. *Evidensens många ansikten*. Lund: Arkiv.
- Borman, G., Hewes, G., Overman, L., & Brown, S. (2003). Comprehensive school reform and achievement: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 73, 125-230.
- Bridges, D, Smeyers, P. & Smith, R. (red.) (2009). *Evidence-based education policy: what evidence? what basis? whose policy?*. Chichester, West Sussex, U.K.: Wiley-Blackwell.
- Brown, C. n.d.(2013). 'The 'policy-preferences model': a new perspective on how researchers can facilitate the take-up of evidence by educational policy makers." *Evidence & Policy* 8, no. 4: 455-472. *Social Sciences Citation Index*, EBSCOhost (accessed December 29, 2014).
- Caplan, N, Morrison, A. & Stambaugh, R.J. (1975). The use of social science knowledge in policy decisions at the national level. a report to respondents. *Report Nsf/Ra/S-75-033 1975. Institute For Social Research, University Of Michigan, Ann Arbor. 78 P. Ntis: Pb-244 759*. EBSCOhost (accessed December 29, 2014)
- Centre for Educational Research and Innovation (2000). *Knowledge management in the learning society: education and skills*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Centre for Educational Research and Innovation (2007). *Evidence in education: linking research and policy*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).
- Centre for Educational Research and Innovation, Organisation for Economic Co-operation and Development (2003). *Education policy analysis 2003*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Coburn, C. (2005). The role of non-system actors in the relationship between policy and practice: The case of reading instruction in California. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 27, 23-52.
- Cooper, A, Levin, B, & Campbell, C. (2009). The Growing (But Still Limited) Importance of Evidence in Education Policy and Practice. *Journal Of Educational Change*, 10, 2-3, pp. 159-171, ERIC, EBSCOhost, viewed 13 November 2014.

- Crowley, W.F., Sherwood, L., Salber, P., Scheinberg, D., Slavkin, H., Tilson, H., Reece, E.A., Catanese, V., Johnson, S.B., Dobs, A., Genel, M., Korn, A., Reame, N., Bonow, R., Grebb, J. and Rimoin, D. (2004). Clinical research in the United States at a crossroads: proposal for a novel public-private partnership to establish a national clinical research enterprise. *Journal of the American Medical Association*, vol 291: 1120-6.
- Davies, P. (2000). The Relevance of systematic reviews to educational Policy and Practice. *Oxford Review of Education*, vol. 26, No. 3&4, 2000.
- Davies, H., Nutley, S. and Walter, I. (2008). Why “knowledge transfer” is misconceived for applied social research. *Journal of Health Services Research and Policy*, vol 13:188-90.
- Daly, A, Finnigan, K, Jordan, S, Moolenaar, N, & Che, J n.d.,(2014). Misalignment and Perverse Incentives Examining the Politics of District Leaders as Brokers in the Use of Research Evidence. *Educational Policy*, 28, 2, pp. 145-174, Social Sciences Citation Index, EBSCOhost, viewed 16 September 2014.
- Datnow, A., & Honig, M. (2008). Introduction to the special issue on scaling up teaching and learning improvement in urban districts: The promises and pitfalls of external assistance providers. *Peabody Journal of Education*, 83, 323-327.
- Davies, H., Nutley, s. and Walter, I. (2008). Why 'knowledge transfer' is misconceived for applied social research. *Journal Of Health Services Research & Policy* 13, no. 3: 188-190. MEDLINE, EBSCOhost (accessed December 29, 2014).
- Farley-Ripple, E. N. (2012). Research Use In School District Central Office Decision Making: A Case Study. *Educational Management Administration & Leadership* 40.6 (2012): 786-806. *Academic Search Elite*. Web. 17 Sept. 2014.
- Finnigan, K. S., and Daly, A.J. (2014). *Using research evidence in education: from the schoolhouse door to Capitol Hill / Kara S. Finnigan, Alan J. Daly, editors*. n.p.: Cham : Springer, cop. *Linnaeus University Library*, EBSCOhost (accessed November 4, 2014).
- Frenck, J. (1992). Balancing relevance and excellence: organizational responses to link research with decision-making. *Social Science and Medicine*, vol 35: 1397-404.
- Gough, D., Tripney, J., Kenny, C. & Buk-Berge, E. (2011). *Evidence Informed Policymaking in Education in Europe*. EPPI-center: Univerity of London
- Graham, I., Logan, J., Harrison, M., Straus, S., Tetroe, J., Caswell, W., & Robinson, N. (2006). Lost in knowledge translation: Time for a map? *Journal of Continuing Education in the Health Professions*, 26(1), 13-24.
- Grek, S. (2008). From Symbols to Numbers: The Shifting Technologies of Education Governance in Europe. *European Educational Research Journal* 7, no. 2: 208-218. ERIC, EBSCOhost (accessed December 29, 2014).
- Greenhalgh, T., Robert, G., Macfarlane, F., Bate, P. and Kyriakidou, O. (2004) ‘Diffusion of innovations in service organizations: systematic review and recommendations’, *Milbank Quarterly*, vol 82: 581-629.
- Guston, D. H., and K. Keniston (1994). Introduction: The social contract for science. In: . Guston, D, Keniston, H (eds.). *The fragile contract*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Hammersley, M. (red.) (2007). *Educational research and evidence-based practice*. London: Sage
- Hess, F. M.(2008). Conclusion: Education research and Public policy. In: Hess, Frederick M (red.) (2008). *When research matters: how scholarship influences education policy*. Cambridge, Mass.: Harvard Education Press

- Hansen Foss, H., Rieper, O., Bhatti, Y. (2006). *Evidensbevægelsens udvikling, organisering og arbejdsform: En kortlægningsrapport*. København: AKF-Forlaget.
- Honig, M.I. (2003). Building policy from practice: central office administrators' roles and capacity in collaborative policy implementation. *Educational Administration Quarterly* 39(3): 292–338.
- Honig, M.I. and Coburn C. (2008). Evidence-based decision-making in school district central offices: toward a policy and research agenda. *Educational Policy* 22(4): 578–608.
- Honig, M.I., Lorton, J.S. and Copland, M.A. (2009). Urban district central office transformation for teaching and learning improvement: beyond a zero-sum game. *Yearbook of the National Society for the Study of Education* 108(1): 56–83.
- Honig, M.I., Copland M.A., Lorton J.A., et al. (2010). Central Office Transformation for Districtwide Teaching and Learning Improvement: A Report to the Wallace Foundation. Seattle, WA: The Center For Teaching and Policy, University of Washington.
- Innvaer, S., G. Vist, M. Trommald, and A. Oxman (2002). Health policy-makers' perceptions of their use of evidence: A systematic review. *Journal of Health Services Research and Policy* 7 (4): 239-44.
- Jacobson, N. (2007). Social epistemology: theory for the “fourth wave” of knowledge transfer and exchange research. *Science Communication*, vol 29, no 1: 116–27.
- Jasanoff, S. (2012). *Science and public reason*. Abingdon, Oxon: Routledge
- Kenny, C., Gough, D. and Tripney, J. (2014). Approaches to Assist Policy-Makers' Use of Research Evidence in Education in Europe. *Empires, Post-Coloniality & Interculturality* 117. *Publisher Provided Full Text Searching File*, EBSCOhost (accessed December 29, 2014).
- Landry, R., Amara, N., & Lamari, M. (2001). Climbing the ladder of research utilization: *Evidence from social science research*. *Science Communication*, 22, 396–422.
- Landry, R., Lamari, M., & Amara, N. (2003). The extent and determinants of the utilization of the university research in government agencies. *Public Administration Review*, 63, 192–204.
- Lavis, J., Robertson, D., Woodside, J., McLeod, C., & Abelson, J. (2003). How can research organisations more effectively transfer research knowledge to decision makers? *Millbank Quarterly*, 81(2), 1-28.
- Levin, B. (2009). How governments decide: the role of research. In R. Desjardins & K. Rubenson (Eds.), *Research of vs research for education policy: In an era of transnational policy-making*. Saarbrücken:
- Lindblom, C. E. & Cohen, D. K. (1979). *Usable knowledge: social science and social problem solving*. New Haven: Yale U.P.
- Lingard, B. (2013). The impact of research on education policy in an era of evidence-based policy. *Critical Studies in Education*, 54:2, 113-131, DOI:[10.1080/17508487.2013.781515](https://doi.org/10.1080/17508487.2013.781515)
- Marsh, J., Kerr, K., Ikemoto, G., Darilek, H., Suttorp, M., Zimmer, R., & Barney, H. (2005). *The role of districts in fostering instructional improvement: Lessons from three urban districts partnered with the Institute for Learning*. Santa Monica, CA: RAND.
- Massell, D., Goertz, M.E. and Barnes, C.A (2012). State Education Agencies' Acquisition And Use Of Research Knowledge For School Improvement. *Peabody Journal Of Education* 87.5 (2012): 609-626. *ERIC*. Web. 17 Sept. 2014.

- Moseley, C., Kleinert, H., Sheppard-Jones, K. and Hall, S. (2013). Using Research Evidence to Inform Public Policy Decisions. *Intellectual & Developmental Disabilities* 51, no. 5: 412-422. *Academic Search Elite*, EBSCOhost (accessed June 9, 2014).
- Nutley, S.M., Walter, I. & Davies, H.T.O. (2007). *Using evidence: how research can inform public services*. Bristol: Policy Press.
- Orland, M. (2009). Separate orbits. In: Sykes, G., Schneider, B. Plank, D.N. and (AERA) American Educational Research Association 2009. *Handbook of Education Policy Research*. n.p.: Routledge, Taylor & Francis Group, 2009. ERIC, EBSCOhost (accessed December 21, 2014).
- Prewitt, K., Schwandt, T. A. & Straf M. L. (2012). *Using Science As Evidence in Public Policy [Elektronisk resurs]*, The National Academies Press.
- Skolverket (2011). *Promemoria om evidens på utbildningsområdet*. Nedladdad, 2014-12-17: www.skolverket.se/polopoly_fs/1.../Menu/.../EvidensPM.Skolverket.pdf
- Sudsawad, P. (2007). *Knowledge translation: Introduction to models, strategies, and measures*. Austin, TX: Southwest Educational Development Laboratory, National Center for the Dissemination of Disability Research.
- Sundberg, D. (2009). *Evidens i utbildningspolitiken: en kartläggning och analys av policyrelevanta kunskapsöversikter*. Stockholm: Utbildningsdepartementet, Regeringskansliet. Tillgänglig på Internet: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/14/51/95ff7b86.pdf>
- Tripney, J, Kenny, C, & Gough, D (2014). Enabling the Use of Research Evidence Within Educational Policymaking in Europe. *European Education*, 46, 1, pp. 55-74, Academic Search Elite, EBSCOhost, viewed 16 September 2014.
- Trujillo, T. (2014). The Modern Cult of Efficiency: Intermediary Organizations and the New Scientific Management. *Educational Policy* 28, no. 2: 207-232. ERIC, EBSCOhost (accessed December 29, 2014).
- Trujillo, T. M., and Woulfin, S.L. (2014). Equity-oriented reform amid standards-based accountability: A qualitative comparative analysis of an intermediary's instructional practices. *American Educational Research Journal* 51, no. 2 (April 2014): 253-293. *PsycINFO*, EBSCOhost (accessed October 29, 2014).
- Oancea, A., Pring, R. (2008). The Importance Of Being Thorough: On Systematic Accumulations Of 'What Works' In Education Research. *Journal Of Philosophy Of Education* 42.(2008): 15-39. *Academic Search Elite*. Web. 16 Sept. 2014.
- Tseng, V. (2012). The uses of research in policy and practice. *Social Policy Report*, 26(2), 3–16.
- Weiss, C. H. (red.) (1977). *Using social research in public policy making*. Lexington, Mass.:
- Öjjen, L. (2014). *Samverkan lärosäte-skola: en studie av Regionalt utvecklingscentrum som samarbetspart*. Diss. Örebro: Örebro universitet, 2014

BILAGA INBJUDAN TILL RUNDABORDSSAMTAL

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Sida 1 (2)

Sändlista:

Bodil Båvner, SKL
Eva Mintén, Skolverket
Lena M Olsson, Lärarförbundet
Mattias Sjöstrand, Utbildningsdepartementet
Sølvi Lillejord, Kunnskapscenter for utdanning, Oslo
Ingemar Bohlin, Göteborgs universitet
Eva Forsberg, Uppsala universitet
Stefan Sämholm, RUC, Linnéuniversitetet
Christer Blomkvist, Stockholms stad
Camilla Brørup Dyssegaard, Danish Clearinghouse

Inbjudan till rundabordssamtal

Vetenskapsrådet genomför under 2014 ett projekt för att kartlägga befintlig utbildningsvetenskaplig forskning. Det sker på uppdrag av regeringen och ska resultera i validerade kartläggningar av svenska och internationella forskningsresultat med relevans för skolväsendet. Syftet är att skapa en plattform av kunskapsunderlag till ett kommande skolforskningsinstitut.

I samband med delprojekt kring samspelet mellan forskning och policyverksamhet inbjuds du som sakkunnig expert att delta i ett rundabordssamtal. Frågeställningarna som står i centrum är bl.a.

- Vilka olika modeller och strategier används och kan användas för att forskningsbaserade policyprocesser inom utbildningsområdet? Vilka är de viktigare utvecklingsområdena och faktorerna för att stärka samspelet?
- Vilka lärdomar kan göras utifrån olika insatser och satsningar de två senaste decennierna för att forskningsbaserade förskolans och skolans inre verksamhet?
- Vilka förutsättningar har pågående initiativ och satsningar för att forskningsbaserade skolan och verka för verksamhetsutveckling och ökad målluppfyllelse?
- Hur bör ett skolforskningsinstitut organiseras för att verka för ett förbättrat samspel mellan utbildningsvetenskaplig forskning och policyverksamhet på olika nivåer och mellan olika policyaktörer?

Linnéuniversitetet

Institutionen för Utbildningsvetenskap
351 95 Växjö • Besöksadress Pelarplatsen 7, Växjö • Telefon 0470/70 80 00 • Lnu.se

Rundabordssamtalet kommer (om medgivande från deltagare) att bandas och användas som underlag i de rapporter som skrivs inom ramen för kartläggningen. För mer information om projekten se:

<http://www.vr.se/amnesomraden/amnesomraden/utbildningsvetenskap/skolforskunderlagomskolforskning.4.7e727b6e141e9ed702bdcbe.html>

Välkommen till rundabordssamtalet, måndagen d 22 september, kl. 13.00-16.00

Mötet äger rum på Vetenskapsrådet, Västra Järnväggsgatan 3, 111 64 Stockholm
Lokal Hajen, som ligger på entréplanet.

Väl mött!

Projektansvariga för delprojekt 5 & 6

Daniel Sundberg, Linnéuniversitetet
Jan Håkansson, Linnéuniversitetet
Carl-Henrik Adolfsson, Linnéuniversitetet

Vetenskapsrådet genomförde under 2014 ett projekt, SKOLFORSK, för att kartlägga befintlig utbildningsvetenskaplig forskning. Arbetet skedde på uppdrag av regeringen för att resultera i kartläggningar av svenska och internationella forskningsresultat med relevans för skolväsendet. Syftet var att skapa en plattform av kunskapsunderlag till det nybildade Skolforskningsinstitutet. Slutsatserna i denna delrapport är författarnas egna. Vetenskapsrådets sammanfattande rapport, Forskning och skola i samverkan, med en beskrivning av projektet och med de frågeställningar, resultat och rekommendationer som redovisats inom delprojekten kan liksom de övriga delrapporterna laddas ner från Vetenskapsrådets webbplats.

Västra Järnvägsgatan 3 | Box 1035 | 101 38 Stockholm | Tel 08-546 44 000 | vetenskapsradet@vr.se | www.vr.se

Vetenskapsrådet har en ledande roll för att utveckla svensk forskning av högsta vetenskapliga kvalitet och bidrar därmed till samhällets utveckling. Utöver finansiering av forskning är myndigheten rådgivare till regeringen i forskningsrelaterade frågor och deltar aktivt i debatten för att skapa förståelse för den långsiktiga nyttan av forskningen.